

Premiile revistei *Lucafărul de dimineață*

REVISTA *Lucafărul de dimineață* a acordat premiile anuale unora dintre colaboratorii săi constanți. Juriul, format din Dan Cristea (președinte), Horia Gârbea și Gabriel Chifu, a acordat următoarele premii:

- Debut: Simona Dumitrache
- Critică: Andrea Hedeș
- Publicistică: Andra Rotaru
- Cronică de film: Călin Stănculescu
- Cronică plastică: Iolanda Malamen
- Eseu: Gelu (Gheorghe) Negrea
- Premiul special: Radu Aldulescu.

Premiile Media pentru scriitori

MIERCURI, 12 iunie 2013, a avut loc la Grand Hotel Italia din Cluj Gala Premiilor Media de Excelență 2013.

Dintre scriitori, au fost premiați următorii:

- Corin Braga – Marele premiu pentru întreaga activitate, acordat de organizatorii galei – Amprinta Advertising;
- Horea Bădescu – premiu acordat de *Făclia*;
- Florina Ilis – premiu acordat de *City News*;
- Irina Petraș – premiu acordat de *Făclia*.

- Giovanni Rotiroti,
Il segreto interdetto: Eliade, Cioran e Ionesco sulla scena comunitaria dell'esilio, Pisa: Edizioni ETS, 2011.

In memoriam

ALEXANDRU MUȘINA

MIERCURI, 19 iunie, a încetat din viață scriitorul ALEXANDRU MUȘINA, profesor universitar la Facultatea de Litere din Brașov, directorul Editurii Aula, din același oraș. Născut la 1 iulie 1954, Alexandru Mușina a absolvit Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov în anul 1973, iar în 1978, Facultatea de Filologie din București. Cunoscut ca un poet important al generației '80, afirmat la Cenaclul de Luni, Alexandru Mușina a debutat în volumul colectiv *Cinci*, în anul 1982. Prima sa carte de versuri, *Strada Castelului 104*, a apărut doi ani mai târziu. În decursul unei cariere literare de 30 de ani, Alexandru Mușina a publicat mai multe volume de poezie: *Lucrurile pe care le-am văzut* (1992), *Aleca Mimoszei nr. 3* (1993), *Tomografia și alte explorări* (1994), *Album duminical* (1994), *Budila-Express* (1995), *Tea* (1997), *Și animalele sunt oameni!* – o carte pentru copii (2000), *Personae* (2001), *Hinterland* (2003), *Poeme alese 1975-2001* (2003), *Album duminical* (2004), *Regele dimineții* (2009).

De asemenea, Alexandru Mușina este autorul unor volume de eseuri, dintre care cităm: *Unde se află poezia?* (1996), *Paradigma poeziei moderne* (1996), *Eseu asupra poeziei moderne* (1997), *Sinapse* (2001), *Supraviețuirea prin ficțiune* (2005). În anul 2006, a publicat volumul *Scrisorile unui fazan (Epistolarul de la Olănești)*, iar în 2007, *Scrisorile unui geniu balnear*, reunind o serie de texte apărute în presa literară. La acestea trebuie adăugate: *Antologie de poezie modernă: Poeți moderni despre poezie*, în colaborare, 1997, și *Antologia poeziei generației '80*, apărută în anul 2000. Ultima sa carte este romanul burlesc și satiric *Nepotul lui Dracula*, apărut anul trecut. Scriitor important, reflectând asupra artei sale și a altora, profesor care a format generații de tineri, Alexandru Mușina a părăsit această lume mult prea repede, înainte de a fi epuizat tot ce avea de spus cititorilor săi.

Disparația sa lasă un gol de neînlocuit în inimile celor care l-au cunoscut și l-au iubit, precum și în poezia română de astăzi.

ION ACSAN

AÎNCETAT DIN VIAȚĂ scriitorul ION ACSAN. Născut în 1932, Ion Acsan a debutat în anul 1962, cu volumul de versuri *Primăvara cosmică*. A fost mulți ani redactor la Editura Albatros, la secția proză-poezie-eseuri, unde s-a ocupat, între altele, de colecția „Cele mai frumoase poezii”. Dintre volumele pe care le-a semnat amintim: *Viteazul Jumătate*, basme populare malaysiene repovestite, *Constelația corifeilor*, *Povestirile unui șoarece de bibliotecă*, *Porumbelii Semiramidei*, *Vrăjitorii faraonilor*, povești orientale și precolumbiene prelucrate, *Eros, regele deznășului în talmăcirii necenzurate și inedite*, *Troia asediată – Constelația eroilor*, *Odiseea primilor corăbieri: Pe urmele vechilor expediții maritime*.

Dedicându-se traducerii și popularizării unor texte antice din diferite literaturi, precum și a unor clasici, Ion Acsan este autorul unor antologii de versuri și de proză, din lirica japoneză, greacă, latină, egipteană. A tradus din Goethe, Ady Endre, Plaut, Terențiu, Seneca, Horațiu, Apuleius, precum și din Homer, Hesiod, Flavius Josephus și Philon din Alexandria. Ion Acsan a publicat o serie de antologii din poezii români clasici, de la Eminescu la Tudor Arghezi și Lucian Blaga.

Prin dispariția lui Ion Acsan, literatura română pierde, deopotrivă, un poet, dar și un traducător și interpret al unor opere fundamentale din literatura lumii.

Unica responsabilitate a revistei *Apostrof* este de a găzdui opiniile, oricât de diverse, ale colaboratorilor noștri. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text îi aparține, în exclusivitate, autorului.

APOSTROF

Urîte vremuri

Marta Petreu

„Mă consider deja un expatriat. Am fost eliminat din viața publică de la noi cu o brutalitate securistică, și nu mi-a luat nimeni apărarea. Cei din lumea culturală m-au tratat la fel. Am înțeles, în fine, că nu înseamnă nimic pentru nimeni în România de azi. Nu mai am nicio legătură cu viața publică românească și nici nu vreau să mai am. Trăiesc în colțul meu liniștit, pentru prima dată împăcat cu mine însumi, relaxat, fără nimic de arătat în afară. Îmi ignor compatrioții la fel de mult cum mă ignoră și ei pe mine. S-au rupt legăturile, nu mai am nimic să le spun. Că trăiesc în Austria, în America sau în România e total indiferent pentru mine. Înstrăinarea e aceeași.“

MIRCEA CĂRTĂRESCU

ÎNTR-UN INTERVIU acordat de curînd revistei 22, Mircea Cărtărescu, un scriitor dintre cei mai importanți și unul dintre autorii români cei mai bine cunoscuți în străinătate, se plînge că a fost scos din viața publică și culturală românească și că nici măcar lumea culturală nu l-a apărat. Nu este chiar așa, a existat o listă de proteste la criticile sau reproșurile care i-au fost absurd aduse și-au existat articole explicite de apărare a lui. Dar nu ca să îl contrazică pe Mircea Cărtărescu și să arăt că a fost inexact scriu aceste rînduri: presupun că „uitucenia“ lui se datorează jignirii mari și nevindecate care i-a fost adusă. La urma urmelor, nu este el de vină că are talent și că volumele lui, traduse în diverse limbi, au fost finanțate de către ICR. Eu chiar aș propune ca felul cum a fost exportată literatura lui să fie folosit în continuare ca model de export cultural pentru el și alți 10-15 sau chiar mai mulți autori români – asta, dacă într-adevăr ne mai pasionează la scară națională ideea de-a avea în Occident o imagine ceva mai omească decît avem acum sau un Nobel pentru literatură. În ce mă privește, aș vrea ca premiul cel mare să fie cîștigat cît mai curînd, chiar de Mircea Cărtărescu de pildă – ca să ne putem liniști.

Interviul lui Mircea Cărtărescu încalcă una dintre regulile de fier ale vieții noastre culturale. Și anume, la noi oricine are voie să acuze, să jignească, să insulte, să hărțuiască pe oricine, iar cel astfel urmărit nu are voie, conform cutumei, să răspundă. La noi, cel jignit nu are voie să reacționeze în nici un fel. Trebuie să se prefacă ba că nu-i pasă, ba că nu contează, el fiind constrîns – așa cum poezii care citeau la Junimea erau obligați să nu reacționeze în nici un fel la interpretările pe care le făceau ceilalți participanți la cenaclu; sau, mai bine, precum ciobanul din *Miorița* – să tacă și să îndure. Cu mare demnitate. Și asta în zîmbetele satisfăcute ale galeriei, bucuroasă că a mai pățit-o unul. Proastă regulă, cred eu, și nedreaptă. Iar dacă totuși răspunde, dacă se apără, este taxat drept violent. Proastă și nedreaptă concluzie, cred eu. Prost scenariu mioritic, impus drept model de demnitate în lumea intelectuală.

Cuvintele lui Cărtărescu m-au făcut să mă gîndesc la exilații noștri culturali și, de asemenea, la nesăbuita creștere a violenței din viața noastră publică, inclusiv din cea literară. Jignit, Mircea Cărtărescu reacționează precum alți scriitori care, nu din motive economice, nu din dor de ducă, ci strict pentru că au fost jigniți, au dorit să se expa-

triază. Precum Caragiale, de pildă, care s-a autoexilat, sau precum Maiorescu, care și el a cochetat la un moment dat cu gîndul părăsirii României, și nu din alt motiv decît acela că aici au fost, moralmente vorbind, răniți.

Nu sîntem nici acum mai buni decît la începutul secolului al xx-lea și nu sîntem în stare să ne purtăm cu elementară politețe și minimă onestitate unii cu alții. Spus pe șleau, la noi, cei care ies în evidență într-un fel oarecare sînt tratați cu maximă brutalitate, nu o dată direct cu injurii, insulte, calomnii. Atacul la persoană este frecvent și coboară nivelul nostru intelectual-moral la cote vrednice de plîns. Polemicile literare nu sînt schimburi de idei și de argumente, ci bufeuri pasionale, în care cîte-un autor care s-a autoproclamat dumnezeu unic țintește, în jubilația galeriei, să-i ia neapărat cuiva capul. Sau măcar scalpul. Da, ne purtăm între noi, scriitorii, între noi, intelectualii, foarte rău, mergînd pînă la tentative de asasinat moral. Nu o dată, în textele apărute în presa literară simți pulsînd nu necesarul spirit critic, ci ura, jubilația neagră a comentatorului care a prins ocazia de-a tropăi o bătută a morții pe cadavrele cărții și autorului.

Întreaga viață publică din România este brutală și trivială. La zona de interferență între cultural și politic, execuțiile publice sînt la fel de spectaculoase și sîngeroase ca un război între clanuri mafioate. La plecarea dintr-o funcție, fostul șef și apropiații lui,

sînt executați public și le este turnat în cap conținutul unei haznane. Iar războaiele literare, născute din temiri ce, sînt pe același tipic: vai de autorul care devine ținta cutărui sau cutărui autoritar comentator: nu va fi iertat nici pe patul de moarte.

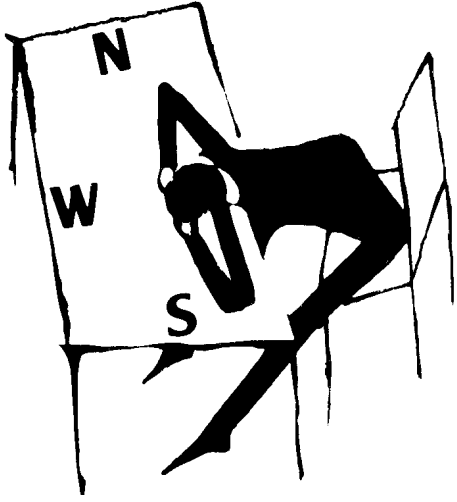
Poate că modelul nostru scriitoricesc de comportament a fost preluat din viața politică. Poate însă că îl avem cu toții în sînge și că viața politică de după 1989 nu a făcut altceva decît să-l potențeze. Nu știu. Știu însă că execuțiile se întîmplă mereu, că mereu sînt pe rol cîteva persoane care trebuie mînjite sau, și mai bine, ucise cu pietre. La fel, știu că la asemenea ritualuri de lapidare publică au participat și participă, niciodată trași la răspundere, intelectualii de toate mărimile și prestigiiile, de la cei considerați a fi de o exemplaritate morală și de o valoare superlative și pînă la cei abia debutați. Recunosc, indiferent cui anume îi sînt adreseate insultele și calomniile și că indiferent de care anume „autoritate“ sînt lansate, eu una m-am saturat de aceste maniere. De aceste reguli. De aceste abuzuri. A căror victimă a devenit acum Mircea Cărtărescu – căruia eu îi înțeleg dorința și nu i-o taxez deloc drept exagerată.

Urîtă țară, urîte moravuri literare, urîți oameni. Urîte vremuri trăim.

17 iunie 2013, Cluj

• Detaliu de pe Acropole. Foto: Amalia Lumei

Definiție și autolegitimare

CEA MAI FRECVENTĂ și mai dificilă întrebare la care profesorii de literatură comparată trebuie să răspundă când divulgă – mai ales într-un context nespecializat – cum se numește disciplina cu care se ocupă este: „Comparată cu ce?“, cu varianta „Ce comparați?“. Altfel spus, nici mai mult nici mai puțin decât „*ce înseamnă literatura comparată?*“. Într-adevăr, dacă suntem dispuși să vedem dincolo de familiaritatea rezonanței pe care sintagma de „literatură comparată“ o are astăzi pentru omul de litere, nu putem nega faptul că termenul pare atât de prost conceput, încât necesită lămuriri suplimentare, mai ales în limbile în care verbul „a compara“ este tranzitiv. Există mereu un clivaj (mai mare decât în cazul altor discipline, a căror titulatură este în cea mai mare parte autoexplicativă) între termenul de „literatură comparată“ și conținutul pe care îl girează – cel puțin aceasta este implicația nedumeririlor pe care termenul continuă să le stârneasce la prima vedere. Albert Guérard articulează („Comparative Literature?“, *Yearbook of Comparative and General Literature* VII, 1958) insatisfacția terminologică pe care o resimt la un moment dat toți specialiștii disciplinei: „Devotamentul meu față de *principiul* literaturii comparate îmi dă dreptul de a-mi exprima opinia că termenul de literatură comparată este inutil, periculos și că ar trebui abolit“. Cu toate acestea, într-o prefață din 1940 același autor mărturisise că, deși protestul împotriva termenului de „literatură comparată“ este necesar, nu mai puțin obligatorie este mărturisirea „într-un glas“ că „nu avem la dispoziție altul mai bun“.

Mai mult decât alte discipline, literatura comparată susține încă astăzi un discurs de legitimitate: el este motivat și, adesea, reclamat de insinuări polemice sau atacuri directe, de problemele pe care le ridică în continuare terminologia și conceptul, metoda și obiectul, în fine, de receptarea comparațiilor – de la distanța altor domenii de investigație disciplinară – drept marginali, outsideri, impostori sau uzurpatori ai unor teritorii „marcate“ specializat, dacă nu chiar „ecoturști literari“ care „locuiesc mental în una sau două țări (de obicei din Vest), își petrec metaforic vacanța de vară în a treia, vizitând alte locuri pentru scurte interludii“ (v. Susan Lanser, *Compared to what?*).

După aproape o jumătate de secol, una dintre problemele cele mai spinoase ale literaturii comparate de pretutindeni rămâne

Puncte de criză în literatura comparată

Mihaela Ursa

criza metodologică. Tema deține propriul său set de ramificații: un concept și o terminologie problematică, o istorie temperamentală, explicații variate ale surselor, aspectului și extensiei crizei, configurații extrem de diferite ale crizei în Occident și în Sud-Estul Europei sau în Orientul Îndepărtat. Toate aceste probleme trebuie analizate pentru a clarifica fundamentarea teoretică și istorică a conceptului de „criză a literaturii comparate“, dar în aceste pagini îmi propun doar analiza unor puncte de generare a crizei.

Terminologie și metodă

MEDITÂND LA impasul terminologic, de pildă, Robert S. Mayo descrie drept futele eforturile de a propune un alt termen, câtă vreme acesta este „prea bine stabilit pentru a fi eliminat“ (*Herder and the Beginnings of Comparative Literature*, 1969). La fel consideră și Wellek, care declară termenul încetățenit ca desemnând „orice studiu literar care se referă la fenomene depășind limitele unei literaturi naționale“ („The Crisis of Comparative Literature“, 1959), dar căruia nu are rost să-i deplângem defectul gramatical, „deoarece toată lumea înțelege această construcție eliptică“. Un compromis acceptabil l-ar constitui renunțarea la determinativul „comparată“, „drept redundant“ (Mayo, 1969), idee adoptată două decenii mai târziu de Adrian Marino (*Comparatisme et Théorie de la Littérature*, 1988), care preconizează și el utilizarea „fără adjectiv“ a termenului de *literatură*. Implicația propunerii este că sub denumirea de „literatură comparată“ se ascunde de fapt orice formă erudită de studiu al literaturii. În anii '70, când astfel de considerații terminologice și conceptuale văd lumina tiparului, tendința generală în domeniu (mai ales în Statele Unite, dar și în Europa) – cu riscul dezintegrării disciplinare care amenință deja de un deceniu – este aceea de a lărgi scopul disciplinei și de a face invizibile granițele dintre „literatură comparată“, „literatură generală“ și *world literature*, adică „literatură internațională“. Termenul de „literatură internațională“ pare ușor de confundat cu cel de „literatură universală“. Pentru a nu pierde din proprietatea conceptuală a dezbaterii occidentale, trebuie să precizăm că în România „literatură universală“ descrie ceea ce în spațiul anglo-saxon se numește „great books studies“, adică studiul istoric, pe literaturi naționale și curente, a canonului estetic. În schimb, *world literature* (aproximat aici drept „literatură internațională“, în lipsa unei sintagme mai fericite, dar și urmând traducerea lui Al. Dima după Van Tieghem) se referă la tipul de transfer cultural pe care îl presupune trecerea unei cărți sau a unui autor dintr-o cultură în alta: problemele contextuale puse de traducere, dar și măsura în care „împrumutul“ a influențat sau nu

cultura de adopție, respectiv a fost modificat și manipulat în funcție de imperatiile culturii receptoare.

Cazul Van Tieghem: între dogmatism și receptare istorică

CELBRUL STUDIU de pionierat al lui Paul Van Tieghem (*Littérature comparée*, 1931) nu reușește să elimine confuziile disciplinare cu definițiile sale extrem de precise și cu distincția între „literatură comparată“ (definită ca teorie a *relațiilor binare*, „numai între două elemente: [...] lucrări, scriitori, grupuri de opere sau de oameni, literaturi întregi; iar raporturile privesc substanța sau forma operei de artă“), „literatură generală“ (care ar urmări circulația unor conținuturi fixe în mai multe literaturi și care constituie, de fapt, „pariul“ lui Van Tieghem) și respectiv „universală“ sau „internațională“ în traducerea lui Al. Dima.

Merită să ne oprim o clipă asupra acestui volum important în istoria disciplinei și care a cunoscut o receptare mai ingrată decât ar fi fost cazul din momentul în care, în 1959, a constituit principala țintă de atac a lui René Wellek. Punctul de pornire al volumului lui Van Tieghem îl constituie o anumită viziune dialectică asupra conștiinței critice: în înțelegerea sa, critica, istoria literară, teoria, literatura comparată și generală nu sunt alternative ale studiului literar, ci etape construite pe acumulare și depășire dialectică. Lectura este ghidată de operații empatică și de gust („numai ce oferă o valoare, și anume o valoare *literară*, adică cel puțin un minimum de artă, merită să se numească literatură“), critica literară este „întotdeauna subiectivă și nu întru totul istorică“, apoi istoria literară „adaugă la plăcerea empirică față de frumusețea versurilor și prozei, la emoția provocată de sentimente și idei o plăcere intelectuală de elucidare și comprehensiune“. Din istoria literară decurge, ca o continuare dedicată „cercetării și analizei influențelor receptate și exercitate“, *literatură comparată*. La rândul său, „punctul de vedere al literaturii comparate trebuie depășit“, pentru a ne plasa „într-un punct de vedere internațional“.

Scopul lui Van Tieghem, distorsionat de precizarea lui într-un volum intitulat *Literatură comparată*, este acela de a propune și consacra conceptul și funcțiile *literaturii generale* (pe care ar fi dorit să o numească *istoria literară internațională!*): „numim *istorie generală a literaturii* sau, mai pe scurt, *literatură generală*, o categorie de cercetări care se referă la fenomene comune mai multor literaturi considerate astfel, fie datorită interdependenței lor, fie datorită unor similitudini“. În acest punct, miza lui

Casa

de DANIEL MOȘOIU

Uite, aici era patul în care dormeau
mama și tata
și eu într-un pătuț lângă ei
până la șase ani
când mi-au cumpărat patul meu
pe care – zice răsucindu-se pe călcăie –
l-au așezat exact aici
lângă lavița de pe care cădeam uneori ațipind
când mă uitau ai mei în casă
și – făcând câțiva pași – aici era vatra de lut
unde cocea mama pâine în țăst
de-mi gădila nările cu mirosul ei
iar iarna mă urcam pe coș, la căldură,
și mă îmbăta mirosul aluatului copt
și aproape mă lua somnul
așteptându-l pe tata până târziu
numai să-i pot sări – zice arătând cu degetul –
tocmai de-acolo în cărcă
dar cu grijă să nu dau cu capul în lampa
de petrol care era agățată cam pe-aici – înțelegi?
și sub ea – zice uitându-se în jos – chiar în mijloc
era măsuța joasă, rotundă, cu trei picioare

acolo mâncam, aduși de spate, și în tăcere
– erai mic, nu cred că mai ții tu minte
saramura aia fierbinte de pește –
și în colțul ăsta – mai zice amintindu-și brusc de ceva –
era un dulap în care țineam hainele bune sus
și jos hainele de pat
și mai era un scrin mititel lângă el
unde păstrau actele și chitanțele
calendarele religioase fotografii ziare vechi și câteva cărți

gândește-te și tu
ar avea o sută de ani
patruzeci când m-am născut
mai zice tata
în timp ce palma i se plimbă
îndelung pe un biet zid
pe o jumătate de zid scorojit

tot ce mai rămăsese în picioare

→
Van Tieghem este încă actuală, pentru că – mai mult intuitiv decât explicit – el vizează depășirea principiului național ca principiu de evaluare: „nu oferă numai o sumă a istoriilor literare aparținând diferitelor națiuni. Ea nu se deosebește de aceste istorii particulare numai prin întinderea programului, ci atât prin elementele pe care le cuprinde, cât și prin modul de organizare al materialului: prin conținutul și planul său“.

Or, critica pe care René Wellek o aduce volumului lui Van Tieghem în 1959, la cel de-al doilea Congres al Asociației de Literatură Comparată din America, nu se leagă doar de pozitivismul excesiv al abordării, de istorismul său taxonomic, cât de o afirmație care desființează specificitatea literaturii în actul comparatist: „cuvântul *comparat* trebuie vidat de orice valoare estetică, primind o valoare istorică“ (Van Tieghem, 1931). Pornind de aici, Wellek declară situația literaturii comparate gândite în acești termeni „o mlaștină“, după care oferă exemple de demersuri formaliste (Croce și adeptii lui în Italia, formalismul rus și ramificațiile acestuia în Polonia), dar și tematiste (critica mitică, psihanalitică etc.), toate reactive la „factologia și fragmentarismul“ comparatist definit de Van Tieghem.

Metafore științifice ale ordonării

CÂND CONCLUZIONEAZĂ: „trebuie să ne ocupăm de problema «literaturității», să abordăm problema principală a esteticii, aceea a naturii artei și literaturii“, Wellek – el însuși istorist în articularea unei teorii a literaturii – nici nu mai ia în considerare contextul în care apăruse afirmația lui Van Tieghem, care – după cum am citat mai sus – considera valoarea estetică prima condiție

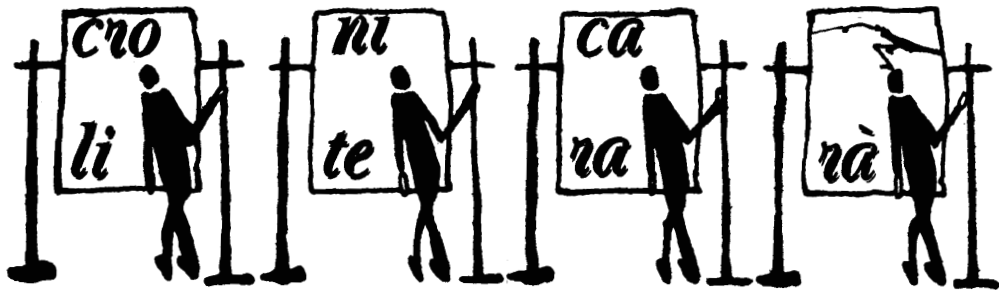
de existență a literaturii. Dar realitatea textului este că detașarea de estetic reprezintă, la Van Tieghem, o condiție secundară și temporară care permite comparabilității să se instaleze și să devină vizibilă. Sesizând imposibilitatea comparării între opere, autori, elemente, literaturi cu valoare estetică inegală, autorul volumului din 1931, *Literatura comparată*, propune suspendarea judecății estetice pe durata comparației („pentru a cuprinde un număr cât mai mare cu puțință de fapte deosebite ca origine, pentru a le putea lămuri cât mai bine pe fiecare“), dar o păstrează drept condiție definitorie a literaturii. Nu este tocmai un paradox că acești doi comparatiști cu perspective diametral opuse asupra scopurilor literaturii comparate definesc actul comparației în doi timpi: un timp al analizei estetice intrinsece (Wellek), formale (la Van Tieghem: critice) și un altul al analizei extrinsece (Wellek), istorice (la Van Tieghem: de istorie literară internațională).

Totuși, momentele de concluzie sunt fundamental diferite. În cazul lui Paul Van Tieghem, imaginarul teoretic este nu numai organicist, dar și copleșit de figura ordonării: referința-zero a comparatismului literar sunt științele naturii, unde „nu încap nicio eroare“, lucrurile trebuie clarificate strict, aritmetic, numărate și diferențiate în tipologii inhibante. Judecând după configurarea imaginilor în care alege să vorbească despre literatura comparată, aș spune că „mlaștina“ despre care vorbește Wellek constituie, implicit, și preocuparea lui Van Tieghem, câtă vreme proiectele sale țin de asanarea zonelor fluide, de reconfigurarea geografiei imprezibile a literaturii, de suprapunerea unei grile de clase și categorii care să o facă frecventabilă pentru omul de știință, cu riscul de a-i distruge microclimatul. În schimb, pentru Wellek, „mlaștinii“ literaturii comparate nu îi lipsește decât un principiu ordonator, care să ajute perspectiva și nuanțarea aprecierii critice.

Adevărata „metaforă obsedantă“ wellikiană este aceea a schimbării unei lumi: studiul care începe cu fixarea anului 1914 drept an de declanșare a unei *crize universale* se încheie cu proiecția optimistă a unei lumi orientate spre „teorie și critică, spre istorie literară critică“, după ce a renunțat la sistemul debit-credit al literaturilor naționale, la iluziile privind expansiunea culturală, o lume așa cum se poate contempla de la distanța care separă Europa de America și care oferă „adevărată obiectivitate“. Această distanță a obiectivității, deși plătită „cu prețul dezrădăcinării și al exilului spiritual“, va conduce la înțelegerea „naturii artei și a poeziei, a victoriei ei asupra morții și destinului uman“, precum și a faptului că „ea creează o nouă lume, a imaginației, unde prejudecățile naționale vor dispărea“. În ultimele rânduri ale acestei concluzii ni se dezvăluie miza personală a criticii pe care Wellek o întreprinde cu o intensitate care nu poate fi justificată doar de un interes academic, ci și de unul profund uman, asumat personal, asupra proiectului lui Van Tieghem: „din literatură se va desprinde *omul în toată diversitatea lui* [subl. m., M. U.], iar cercetarea literară va înceta să fie distracția unui arhivist, un calcul al creditorilor și debitorilor sau o operație de înregistrare pe hartă a unor rețele de relații“.

Observăm abia aici că argumentul care lezează lectura pe care Wellek o dă volumului lui Van Tieghem este acela al asumării literaturii la nivel de „distracție a unui arhivist“, respectiv la nivelul unui lejer și gratuit, dar nu lipsit de manie contabilicească, joc de identificare de indicii, într-un moment – cel al crizei umanității trăite în prima jumătate a secolului trecut – când literatura trebuia reinvestită cu puterea ei de a ieși victorioasă asupra morții și de a restitui „omul în toată diversitatea lui“.

Fragment dintr-un volum
în curs de apariție

OANA BOC și cuvintele iubirii

Irina Petraș

AUTOARE A UNEI teze despre Arghezi și Apollinaire (devenită carte în 2007 cu titlul *Textualitatea literară și lingvistica integrală: O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire*), Oana Boc surprinde acum cu un volum de versuri (*Scara*, Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2013, 74 de pagini). Surprinzătoare e, mai întâi, punerea între paranteze a instrumentarului riguros, sobru, rațional al poeticianului pentru a ieși în lume cu poeme sentimental-confesive. Adică, în termeni coșerieni, o comutare de pe convenția „logică”, obiectivă și neutră, pe convenția „stilistică”, afectivă. O face cu o oarecare întârziere, desigur, dar eventuala reticență s-ar putea explica, poate, și prin discreția impusă de condiția sa de persoană (indirect) publică. Ipostaza obligă la o stăpânire de sine bine educată și la sentimente atent strunite. În plus, e posibil să fi intervenit și situarea în contratimp cu poezia erotică în vogă. Poezia iubirii nu mai e, astăzi, una a adolescenței înfiorate, deloc ispitită de experimente șocante în văzul lumii. În era omului micșorat și infantilizat, intră în scenă *biografismul* agresiv cu toate derivatele expozițive, dimpreună cu *vedenia*: nici vedere, nici viziune, un soi de hologramă atârând *într-o*. Principiul realității fiind înlocuit (după Gilles Lipovetsky) de principiul transparenței, *vedenia* e un surogat care împacă – iluzorii – atât nevoia de constituire a unei referențialități securizante, ținând de *vedere*, cât și dorința de a înlocui un real nesatisfăcător cu o lume nouă prin mijlocirea unei *viziuni*. În aceste condiții, în ciuda exhibării senzuale și sexuale sau tocmai de aceea, una dintre marile teme tradiționale ale poeziei – dragostea – se vlăguiește, dispăre, se invizibilizează. *Vedenia* obscenă (*ob-scenă* o numește Baudrillard), impudică, fără distanță și *privacy*, anulează taina, misterul, „poezia”. Nimic „romantic” nu mai e cu putință, decât romantismul pe dos al dez-inhibărilor. O îndreptare a lucrurilor se petrece, constatam cu alt prilej, prin poezia dedicată de tinerii poeți progeniturilor – o întoarcere promițătoare a refulatului. Dan Sociu, cu *Poeme naive și sentimentale*, marchează accentuat cotitura. Interioritatea se reclădește, fiorul și înfiorarea se strecoară în pagină. Se poate vorbi/scrie din nou despre iubire, tânjire, singurătate. Declarația de iubire e din nou posibilă, iar „discursul îndrăgostit” își re-acordează strunele.

În această breșă apare *Scara* Oanei Boc. Deși terenul e, cum spuneam, pregătit pentru poezia sentimentelor, ea simte nevoia să-și asigure oarecum spatele („prudentă ca un copil / dintr-o gară mică de provincie”, spune un vers). Cartea e girată de D. R. Popescu și de Mircea Borcilă, doi *însoțitori* în lumea aspră a literaturii contemporane. Spre lauda lor și spre binele poetei debutante, cei doi nu plusează. Ei îi identifică, ocrotitor, locul și secretă în jurul plachetei o aură livrescă, spumoasă și destinsă, cu trimiteri convenind mai degrabă poeticienei decât poetei. În *Scrisoare către un poetician, la debutul unei poete*, singurul semn net al pariului e numele de *poetă* pe care îl acordă D. R. Popescu autoarei. În rest, cucerit de delicatețea din alte vremuri a poeziei de dragoste a Oanei Boc în contrast cu sexualitatea brutală a prezentului, D. R. P. divaghează dezlănțuit și poetic pe tema așteptării iubitelui plecat („O, Penelopa eternă așteptând la marginea clipei împlinirea visului visat de sângele ei îndrăgostit: întoarcerea celui ce parcă mereu se află prea departe, între lună și stele”), a cuplurilor celebre cu iubiri mai presus de obstacolele sortii, trimițând la Dante sau la Shakespeare, dar revine la tema *reginei*: „Îmi place în scrisul Oanei Boc faptul că mă determină să țin cont, de la începutul și până la sfârșitul versurilor din *Scara* – de Penelopa, regina ce nu se înstrăinează o clipă de propria sa geografie ereditară! [...] Penelopa, așteptându-l pe Ulise, plină de anxietăți cu focalizări multiple, vede în sine ceea ce este invizibil pentru regii peșitori: că, fără iubire, totul nu reprezintă nimic!” Mircea Borcilă înregistrează și el „performanța poetei, care s-a putut elibera de chingile poeticienei, regăsindu-și spontaneitatea originară”, așa încât, deși proiectată pe fundalul unui vast orizont de cultură, vibrația lirică se ivește din „puterea sentimentului – iubire, așteptare, speranță, duioșie, nașterea dorului și nimiră [...] în imagini proaspete și de o neobișnuită forță vizionară”.

Cartea are ilustrații (în registru minor, trandafiriu) semnate de Onița Mureșan, pe copertă fiind reprodușă *Scara cu flori* a lui Ștefan Luchian, scară cu o țință nedefinită, deschisă, tulbure. Poemul care dă titlul volumului îi împrumută o destinație celestă („Știu din ce în ce mai bine că iubirea e cerul din / noi”), pe măsura unui poem de dragoste în cheie romantică – „Eram pe scara aceea spre cer / amândoi hipnotizați de lună și de dor”, dar îi și subminează puterea: „Mă prăbușeam în ochii tăi ca-n două prăpăstii / de fiecare dată când îmi spuneai cu teamă / că scara asta nu duce nicăieri, / «câci e prea înaltă, prea verticală, iubito, / iar infinitul nu poate fi un punct de sprijin”.

Poemele sunt variațiuni pe tema iubirii, asigurând volumului unitate și forță. Delicate, lucrate în pastel, recurg la o peniță

fină ce conturează subteme tradiționale: *dorul*, ca recipient și metaforă pentru fețele tânjirii din iubire („te doare dorul de pluti-re”; „magia unui dor”; „dorul de foc”; „n-a mai rămas decât dorul”; „la marginea fiecărei clipe / care-mi trece prin dor”; „cu ochii tăi ca jarul și cu mâinile de dor”; „așteaptă / pe jilțul de dor să apar”; „ne legăm cu arte-re de dor”; „ninsoare și dor”); *așteptarea* (o așteptare-joc, cu ceva arghezian în amenințarea pe care o conține, dar și hrană sieși, ajungându-și în eternitate: „O să joc mai departe, din ce în ce mai frenetic, / jocul acesta, până când pasările se vor năpusti / devorând invizibile întoarcerile tale, parfumul / plecărilor tale, aroma trupurilor noastre amestecate / de zei. Tu vii și încă te mai aștept, căci jocul nu s-a / terminat”); *reproșul* nostalgic și *împăcarea* în duelul vorbelor de iubire (vezi un excelent poem-*ars poetica*, *Langue/parole*, despre iubirea-cuib de cuvinte, *construct* de o stranie armonie: „Cuvintele ni se iubeau pe masă / lângă ceștile de cafea. / Sub ochii noștri amțeau / și le tremurau / corpurile fremătătoare. / Toate sunetele li se umpleau de soare / și se topeau și deveneau / materii curgătoare / când înțelesurile li se amestecau. / Cuvintele tale le devorau / pe ale mele până la ultimul sunet, / până la ultimul sem / și-n îmbrățișarea aceasta / vibrau și semănau / sau cu o limbă vorbită / de zei-inventați atunci, pe loc, / căci cuvintele noastre nu mai erau deloc / ele, cele de dinainte / de iubirea aceasta lângă cafeaua fierbinte. / În timp ce noi nu ne-atingeam, / cuvintele ni se iubeau pe masă. / Și brusc m-ai luat de mână / și-am alergat spre casă”); *captivitatea* în propria iubire – orice sentiment puternic „înlănțuie” („mă legi de tine, cu lanțuri de iubire”), iar înălțarea pe pedestal a iubitei/iubitelui e chiar rugul iubirii („tronul, de fapt, era un rug, / ca să tot ard spre tine”). *Scara* Oanei Boc recom-pune în trepte o veritabilă *ars amandi*, Eros fiind prezent cu toate fețele/vârstele sale, de la fiorii dintâi până la rana din iubire și la presimțirea morții. Componenta thanatică e și ea de coloratură romantică – moartea împreună, „frumoasă”: „Sub felinarul morții ne zărcolim visând / Că-ntrezărim în ape o rază de iubire”; „Eu sunt cuprinsă de iubire ca de moarte”, dar și sfidarea morții: „doar când iubim ni se pare iluzorie sentința de condamnare la / moarte ce ni s-a dat când ne-am născut, pentru că ne-am născut”. Poeme precum *Tăcere*, *Ploaia*, *Iubirea lui Prometeu*, *Magicianul* sunt tot atâtea bune dovezi că ne aflăm în fața unei poete căreia merită să-i așteptăm cărțile viitoare. Performanța Oanei Boc stă însă în alegerea tonului: fără a ocoli focul și exaltările iubirii, ea scrie o carte firească și convingătoare, curată și armonioasă.

Serviciu critic

Ovidiu Pecican

SITUAȚIA CRITICII literare românești după 1989 s-a modificat în conformitate cu direcția și ritmul schimbării sociale. Rolul scriitorului, în general, estompându-se în receptarea publică – este adevărat, cenzura compactă și rigidă din ultimul deceniu comunist ridicase la rang de subversiune până și supapele literare tolerate, încurajate sau generate de oamenii regimului, supralicitând inflaționist vocea comunității, pe autorul de literatură ce vorbea pentru toți cei scufundați în tăcere compactă –, nici comentarii autorizați ai producției beletristice nu au mai îndeplinit rosturile de oficianți ai ceremoniilor de valorizare cu ecoul dinainte... Conturarea, fie și ezitantă inițial, a economiei de piață a împins lumea cărții de la noi pe făgașul unei valorizări caracteristice tot mai mult politicilor de marketing decât axiologiei estetice. Vocea criticului a contat mai puțin astfel și s-a auzit tot mai greu printre celelalte voci ale cetății. Tirajele revistelor literare s-au redus drastic, audiența lor scăzând și ea masiv în fața altor tentații culturale (televiziunea satelită, apoi internetul) și publice (cariera în economia capitalistă, ascensiunea politică personală și implicarea în militantismul de partid).

Cu toate acestea s-au auzit și voci, nu doar din partea poezilor și a prozatorilor, deci din interiorul breslei, care au regretat expres criza criticii (deși aceasta se configura doar ca parte a unei crize de sistem). Unele personalități, precum Nicolae Breban, au numit-o chiar „trădarea criticii”, socotind-o rezultatul unei decizii de abandon a tărâmului comentariului literar sistematizator din partea marilor siluete de critici contemporani. Oricum ar fi calificată și justificată, realitatea a condus la ieșirea din scenă sau la parțialul absentism al unor comentatori consacrați (Nicolae Manolescu, deținător de decenii al unei rubrici săptămânale de critică de întâmpinare, a părăsit, vreme de ani, cu totul, parcă, companiera noii literaturi, făcând carieră politică, apoi diplomatică și administrativă în fruntea Uniunii Scriitorilor, în timp ce Eugen Simion s-a repliat către valorificarea clasicii române într-o elegantă colecție de ediții ale operelor acestora etc.).

În fața situației astfel conturate, de voie, de nevoie, alături de criticii deja existenți, rămași pe baricade, au apărut alții, mai tineri; nu puțini dintre aceștia fiind, la ori-

gini, poeți și prozatori. Din varii nevoi – mai cu seamă universitare, dar și pentru a asigura necesarul critic unor recente, proliferante, publicații periodice –, ei s-au improvizat critici literari și teoreticieni vreme de mai mulți ani ori pentru tot răgazul scurs de la schimbarea din 1989 până azi. Fenomenul, demn de interes în sine (fiindcă în unele cazuri vocația a ținut locul diplomelor, în timp ce în altele diplomele de absolvenți ai unor facultăți de Litere au supliniit vocația), merită un studiu atent pe întreaga suprafață a României ultimilor douăzeci și trei de ani. El a implicat și generația matură deja, și pe cea a nou-veniților în valuri succesive.

Poetul Vasile Dan avea deja o carieră lirică în momentul schimbării. Înființarea de către el a revistei arădene *Arca*, împreună cu alți artiști ai cuvântului și ai culorii, a însemnat, managerial vorbind, necesitatea asigurării ritmice și permanente a compartimentului critic al publicației. După cum spune în „Avertismentul” la volumul *Critica de serviciu* (Arad: Editura Mirador, 2013, 168 p.), „În fond, o revistă de cultură, mai ales una preponderent literară, este o instituție critică. Sau nu este deloc”. Convingerea aceasta, de fapt un adevărat program, l-a condus, de la o vreme, pe poetul Vasile Dan la decizia de a deveni chiar el un critic atent la receptarea noilor titluri de pe piață. Textele cronicilor sale „au apărut [...] în *Arca*, la rubrica «cronica literară». Una rămasă descoperită în urmă cu mai mulți ani prin plecarea unor colaboratori”. Cedând, parțial, în fața necesității imperioase, dar socotind că ducerea la îndeplinire a programului formulat mai sus este cu siguranță necesară, poetul și-a pus talentul, sensibilitatea artistică și capacitatea distingerii grâului de neghină în slujba noii vocații, devenind... critic.

Volumul *Critica de serviciu* este, prin urmare, prima recoltă a criticului literar Vasile Dan din strădania de a participa la cernerea apelor în literatura anilor de după căderea comunismului; un debut de maturitate într-un domeniu pretențios, subpopulat, parcă, la vârf și suprapopulat la bază, în condiții de dezlănțuire editorială a creației românești scăpate de grija cenzurii politice, însă intrate între furcile caudine ale autofinanțării și sponsorizării de carte. Din cele treizeci și șase de texte care alcătuiesc cuprinsul cărții, opt nu sunt cronici literare propriu-zise, având însă, și ele, relevanță în ordinea receptării. Majoritatea lor se referă, cum era poate de așteptat, la prezențe lirice. Cum însă restul au de-a face cu alte genuri, Vasile Dan nu este de calificat drept critic prin excelență al poeziei, cuprinderea privirii lui evaluatoare fiind mai vastă. Stilul abordărilor poetului, trecut prin școala conciziei și a expresivității cu economie, este clar, direct, decantat; o mare calitate într-un peisaj unde lumea critică, sedusă de Călinescu mai degrabă decât de Maioreșcu, dorește mai curând metaforă decât precizie. Pe de altă parte, o altă trăsătură de competență a criticii arădeanului de la *Arca* are de-a face cu curajul intelectual de a afirma deschis propriile atitudini și situații. „Ca libertatea poetului să scape oricărei constrângeri (citește rigori filologice), cartea se sfârșește cu câteva poeme recuperate din volumul de debut [...], texte în mare măsură datate...”

(p. 71), observă fără ezitare în legătură cu o carte a lui Petru M. Haș. Într-un alt acces de franchise – deloc sporadice aceste accese –, se spune: „Cronicile literare ale lui Gheorghe Mocuța sunt, fără excepție, frumoase. Înainte chiar de a fi – de altfel o poruncă a speciei – și judecăți de valoare drepte. Nici o cronică literară a lui Gheorghe Mocuța nu desființează o carte proastă, o impostură literară, o idee caducă, un fiasco literar” (p. 63). Vasile Dan pune bine lucrurile la punct și când constată că „Așa cum există un complex al literaturii române, anume acela de a nu fi câștigat încă un premiu Nobel, de a fi extraordinară la ea acasă, dar aproape ignorată în afară, tot așa există și unul al filosofiei românești” (p. 53). El sintetizează astfel nemulțumirea exprimată de H.-R. Patapievicu într-o carte despre cultura română, dar, de fapt, în straturile mai adânci ale acestei formulări îl simți privind peste umăr și către o contribuție de referință a criticului Mircea Martin (cea despre G. Călinescu și complexele literaturii noastre). Capacitatea lui de a se adresa, plastic și succint, unui întreg orizont problematizant nu poate fi trecută cu vederea. Și portretele scriitoricești îi ies:

Traian Ștef este, așa zicând, un dublu disident în interiorul mișcării literare a anilor optzeci: și față de retorica generală a generației, așa cum este ea îndeobște acceptată – o lirică ironică, cu decolări din sau chiar sondări în cotidian, slobodă la gură sau, mă rog, pentru anii aceia mai slobodă cu cele licențioase, de la teme tabu la simplul lexic sau argou, antiestetizantă și anticeremonioasă etc. etc. – și față de gruparea clujeană a aceleiași generații, una totuși livrescă, mai conceptualizată în scris, dar și mai puțin naturală și plastică în expresie decât grosul ei bucureștean. (p. 49)

Aș vrea să văd un alt critic care, făcând crochiul unui coleg poet din două trăsături, înghesuie într-o paranteză întreaga radiografie a unei generații lirice... Vasile Dan o face, cu o simplitate și o adecvare mirabile. Dacă adaugi la toate cele de mai sus și calmul cu care îi explică marelui favorit Mircea Cărtărescu, în legătură cu unul dintre volumele ciclului *Orbitor*, că „monologul epic *sui generis* [...] este nu o dată redundant, cu burți pe zeci și zeci de pagini” (p. 48), nu poți constata decât că, fie și survenită târziu, vocația critică a lui Vasile Dan și-a găsit fără tremur de mână calea proprie, permițând afirmarea unui evaluator calm, neînhibat, serios și limpede, care îmbogățește, realmente, prin lectura lui critică, peisajul destul de accidentat al receptării operelor strict contemporane.

Aș vrea ca viitorul să aranjeze astfel lucrurile încât intervențiile criticului literar Vasile Dan să survină mai ritmic, mai des și mai vizibil decât până acum. Am câștiga toți din asta. ■

Poeme

de LUCIAN SCURTU

Fundătura genetică

I
După mult timp, cu mâinile rămase libere, am reușit să aprind focul în peșteră pentru a ne încălzi, ginta era obosită, vânatul puțin, glaciația la apogeu, în noua lumină am zărit-o ghemuită într-un colț numărându-și agrafele, blănurile convenite, bețișoarele cu care inventase noua

scriere,
m-am ascuns după o stalactită, prin acea stalactită i-am privit trupul încovoiat, sânii înlăptați de efort, mâinile muncite, sapiensul dorit, scrierea necunoscută, într-un târziu i-am dăruit o piatră șlefuită, o scoică, o cataramă, un clopoțel (știam că peste milenii va fi alta, nu mă va mai recunoaște, nu va mai dori nimic de la mine, mă va ignora chiar și în autobuzul 14), „am sărutat talpa despotului și ea avea gust amar!“, mi-a spus prin semne (în timp acele semne au devenit cuvinte, cuvintele

acelea
au devenit scriere, scrierea poemul de față), eu nu sărutasem până atunci decât gheara de leu, lăbuța de hienă, copita de ren, toate obiectele folositoare mie până atunci i le-am dăruit ei (memoria acelor obiecte s-au transmis altor obiecte care, ulterior, au devenit idoli de venerat în altare), știa că focul în curând se va stinge și n-am s-o mai văd vreodată, știa că ginta se va risipi, glaciația se va topi, stalactita va înflori, de aceea m-a desenat pe o parte a peretelui cu picioare, trup, cap și ochi, prin acei ochi mi-am văzut evoluția cu încetinitorul pe crenguța verde de conifer, o linie tot mai verticală, un băț înălțat la cer prin adăugare de text.

II

Peste ani ea va juca un rol important în istoria omenirii va împărți legi divine altor popoare („legile tale sunt glorioase, de neatins, inima ta e adâncă, de nepătruns“), doar pentru ea voi fi eroul civilizator care răspândește binefacerea amăgirii printre semeni, doar ea va fi cuneiforma mea săpată cu vârful echerului pe tăblița de argilă uscată, preluată de o viitorime obscură, sistemul meu de irigații a fost cel mai bun, tratatul meu despre muncile agricole cel mai folositor, geometria mea cea mai elevată, numai decretul meu teribil au ajutat la perfecționarea morală a oamenilor de rând ce dănuie de când fac pereche cu zeul furtunii, Telipinu, de când rația zilnică de pâine sacră a

fost redusă,
urmele revărsărilor în văile mari ale fluviilor abia de se mai văd (acolo am devenit eu sedentaru teribil, poetul nebun), uleiul de măsline s-a înnegrit în lampa de argint, sarea albă s-a înnegrit în palma crăpată, cenușa regală a fost împrăștiată de vânturi necunoscute

(demonii perturbatori ai lenei), ereditatea postumă a regatului s-a pierdut încetul cu încetul în neantul minor,

în fundătura genetică, aici, lângă mine, într-o oradie cenușie, prea cenușie, „hei, Telipinu, tu tată și mamă a oricărui pământ, adu revărsarea peste latifundiile mele, fă-mă chiaburul tău, inspiră-mi fantasme alese, immuri și rugăciuni!“ î l rog în genunchi, dar tremurul ușor al bătrânilor mesteceni se așază ca o brumă rece peste o românie *mavrocordată, cantacuzină, ipsilantă*.

Iacob

I
Sunt un om rece într-un trup rece, într-o odaie rece, într-o țară rece,
pe o planetă rece, și scriu poemul pe un pergament rece, pentru a fi folositor omenirii arunc cercuri de pe malul stâng al mării

pe malul drept (eu, regele lebedelor de pe criș!), sub greutatea lor partea aceea de țarm se înclină asemenea unei balanțe

și câteva blocuri de pe *splai* se și scufundă unul câte unul chiar acolo am tras eu la edec întregul ei orient dorit, toate corăbiile ei fandosite, afurisite, nesuferite („depresia e norma!“, am legiferat în actul social), acolo sunt gulagurile mele stilate și elevate, acolo deturnez eu obiectele korupte spre haosul primordial, spre vizuina turmelor mele domesticite cu bățul și piatra. „Sunt un învins, nu voi putea conduce niciodată un popor născută prin incest“, îmi repet de unul singur privind atent decrepirea trupului, respirându-i duhoarea de tergal putrezit, doliul ratat al unui mort care pentru a fi îngropat la timp mai are nevoie de o singură lopată cu pământ.

II

Ntrebnica mea mână miroase a mort de când a dezgropat morții orașului, i-a spălat cu atenție mărită, i-a curățat, i-a îmbrăcat (pe unul l-am scuipat și el nu a mai putrezit), abia atunci am înțeles că frângerea pâinii dospite se va face în curând

și sub ochii noștri, că trecutul meu va fi altul – un iatagan în luciul căruia dacă te privești

vei vedea cu groază o turmă de porci murdari – căteia alăptând înserarea zilelor noastre de pe urmă cu buchete aurii de secară, cu suma conceptelor despre frumos când cu bisturiul i-am trasat conturul pe o monedă frumoasă și moneda aceea a început să sângereze aur, aur curat.

III

Un atlet aleargă cu o flacăra mică în mâna dreaptă (pe parcursul poemului flacăra se va lungi până la cer), ea luminează poemul acesta așa cum se cuvine, exercițiul fizic care întunecă tavanul de deasupra mea când număr toate mormintele din orașul meu, dacă vor fi fără soț voi mai trăi o vreme îndelungată, dacă vor fi cu soț voi muri în curând, dacă îl voi pune și pe al *ei* ploaia aceasta nu se va mai opri niciodată, ninsoarea aceasta nu va mai cădea vreodată pe străduța îngustă pe care cineva mă strigă *iacob* (oare de ce umbra mea este întotdeauna mai multă decât trupul meu în acele locuri?), deși nu mă numesc așa întorc capul, un șoricel se strâmbă la mine învelit într-o piele pe care stă scris *numele ții va fi iacob și va trebui să-ți cauți vizuina în care să fii născut!*

Cu cerneală roșie ca sângele: HANNAH ARENDT, DANILO KIŠ și Răul radical

Vladimir Tismăneanu

FILMUL MARGARETHEI von Trotta despre marea gânditoare Hannah Arendt (1906-1975) a readus în discuție conceptul Răului în era totalitarismelor. Nu un rău abstract, vag, indeterminat, ci unul concret, palpabil, copleșitor, un rău instituționalizat. Este vorba, așadar, de o temă de o intensă actualitate morală și politică. Aparenta banalitate a Răului (cazul Eichmann explorat de Hannah Arendt) nu poate fi contrapusă esenței sale inumane și anti-umane. Să amintesc aici că Margarethe von Trotta este și autoarea unui film despre Rosa Luxemburg, o gânditoare despre care Hannah Arendt a scris unul dintre cele mai pasionate eseuri biografice (apărut inițial în *New York Review of Books*, textul este inclus în volumul *Men in Dark Times*).

Făptuitorii Răului puteau fi personaje mediocre, banale, dar acțiunile lor nu erau cătuși de puțin banale. Este ceea ce știm de la Primo Levi și de la Aleksandr Soljenițin, de la David Rousset și de la Margarete Buber-Neumann. Diavolul nu se limitează la anularea distincțiilor dintre bine și rău, ci întemeiază o ordine absurdă, pseudorațională, în care, cum scria Vladimir Soloviov (citată de Alain Besançon), Binele este falsificat.

Prozatorul iugoslav Danilo Kiš (1935-1989) a fost nu doar un mare scriitor, ci și un admirabil intelectual public, o voce care a refuzat să se lase amuțită atunci când canaliile oportunist-naționaliste au pornit atacurile imunde împotriva sa. Aceste lucruri sunt reamintite și explorate în detaliu de către Mark Thomson în cartea sa recent apărută la Cornell University Press despre acel spirit cosmopolit în sensul nobil, kantian, al conceptului, care a fost autorul *Enciclopediei morților*. Thomson este și autorul

uneia dintre cele mai persuasive cărți despre colapsul Iugoslaviei. Acolo am citit reflecțiile lui Danilo Kiš despre naționalism ca paranoia individuală și colectivă. Ideile sale mi-au inspirat în mare măsură abordarea din cartea mea *Fantasmeme salvării* (Princeton University Press, 1998).

Romanul *Criptă pentru Boris Davidovici* se situează în acea zonă tragică a literaturii care încearcă să reprezinte nonreprezentabilul. Direct marcat de Holocaust, Kiš a înțeles că oroarea absolută include Gulagul, că este absurd să scrii despre chipurile Răului radical fără a vorbi despre ambele sale monstruoase întruchipări. În memorabila sa prefață la ediția Polirom din 2009, Adriana Babeți citează această mărturisire a lui Danilo Kiš:

Să fii contemporan cu două sisteme de opresiune, cu două realități istorice sângeroase, cu două sisteme concentraționare de anantizare a sufletului și trupului, asta în vreme ce în cărțile mele doar unul dintre ele apărea (fascismul), celălalt (stalinismul) fiind ignorat după sistemul petei oarbe psihologice – această idee intelectuală obsesivă, acest coșmar moral și moralist mă oprimau atât de mult în ultima vreme, încât am recurs la ceea ce numesc o „sângereare lirică“ [...] Când obsesia aceasta a prins consistență, generând în mine rușinea și remușcarea, dar și luciditatea, am început să-mi scriu nuvelele relativ ușor și repede, ca și cum m-aș fi eliberat de un coșmar, cu o senzație de ușurare ce m-a năpădit (în ciuda subiectului). Am simțit o împăcare spirituală cum poate că numai marii păcătoși o încearcă pe patul de moarte, după spovedanie.

La Atena, în 1984, Danilo Kiš afirma un punct de vedere menit să-i consterneze pe cei care susțineau (mai sunt unii care susțin

și acum) ideea „răului mai mic“. Metodele de distrugere a umanului în lagărele comuniste puteau fi diferite de cele naziste, realitatea exterminismului ca program statal era similară: „Pe cel care afirmă că la Kolyma a fost altceva decât la Auschwitz să îl trimiți la toți dracii. Pe cel care afirmă că la Auschwitz erau stârpiți doar păduchii, nu și oamenii – la fel“. De aici și ideea lui Kiš, urmată obsesiv până la stingerea din viață în 1989, a unei datorii sacre pentru morții din lagăre: „Într-un viitor apropiat, dacă nu se duce totul dracului, responsabilitatea scriitorului se va măsura în primul rând după felul în care se raportează față de realitatea lagărelor, atât a celor hitleriste, cât și a celor staliniste“. (Textul, citat de Adriana Babeți, a apărut cu titlul „Sfaturi pentru un tânăr scriitor“, în revista *Orizont*, nr. 10, 2003.)

Un filosof politic liberal precum Pierre Manent afirmă în fond același lucru când spune că marea sfidare conceptuală și etică o reprezintă confruntarea cu experiențele totalitare, gândirea a ceea ce apare ca non-gândibil. În 1946, Hannah Arendt a scris în revista *Commentary* un eseu exact pe acest subiect. Titlul era „The Image of Hell“. Romanele, nuvelele și eseurile lui Danilo Kiš rămân ca tot atâtea tentative de a înțelege relația dintre istorie și teroare, de ce-ul infernului în care oamenii au fost deumanizați, au fost constrânși să recunoască păcate niciodată comise, să semneze masochiste autodenunțuri, texte morbide, pline de „adăugiri și corecturi făcute cu cerneală roșie ca sângele“.

→
Viitoare răni, urâte cicatrici,
amânate amărăciuni

„În întuneric pot gândi orice despre tine“, îmi spune în timp ce cu mâinile întinse pipăie beznă pentru a da de mine, răstoarnă o gastră, mișcă un scaun, sparge un bibelou (acela pe care l-a primit chiar ea la sfârșitul unui an școlar, doi bătrâni pe o bancă, sau cum spune adesea „la noi sfârșiturile sunt mai emoționante decât începuturile, ce porcărie!“), „vezi, îi șoptesc, în timp ce-și lipește palmele de peretele dinspre miazănoapte crezând că sunt eu, așa vom ajunge și noi, doi bătrâni pe o bancă schimonosită în parcul Petófi“, ea tace, știe că așa va fi dar acum nu vrea să recunoască, acum mă vrea pe mine în întuneric, mă dorește în acest întuneric

nenorocit care-mi face viața pulbere,
„haide, arată-te odată, șoptește, spune naibii ceva, orice, numai spune!“
și trage perdeaua cu putere, o sfâșie, o face pansament pentru viitoare răni, urâte cicatrici, amânate amărăciuni,
„știi că în beznă ești mai frumoasă!“ îi spun, ea nu știe, cine să-i spună, ea nu are timp de speculații, de teorii, de sofisme, ea spală geamurile să vedem mai bine apusul, ea șterge praful să ne contemplăm mai profund în vitrine, ea ordonează lucrurile pentru a face să primeze înțelepciunea. După un timp mă găsește, mă atinge cu mâinile ca și cum ar pipăi cu ochii închiși un lucru pe care va trebui să-l identifice, dacă greșește va trebui să moară, dacă nu, să mai trăiască o zi, răsufală ușurată,
„în întuneric ești altul!“ spune mirată.

De ce scrie LUCIAN BOIA altfel

Cristian Vasile

ASPUNE CĂ prezentul este opera trecutului pare o banalitate. Dar românilor trebuie din când în când să li se repete un astfel de truism. A făcut-o Lucian Boia în toamna anului trecut prin intermediul volumului *De ce este România altfel?* (București: Editura Humanitas, 2012) – devenit între timp bestseller. Cartea a beneficiat de numeroase comentarii, recenzii etc. și a avut un deosebit succes de piață (peste 40.000 de exemplare vândute).

Pretextul cărții – „modul extravagant în care s-a derulat psihodrama politică din vara anului 2012 [care] a lăsat impresia că țara e defectă” (p. 5) – a condus la apariția unui eseu istoriografic remarcabil, scris într-un stil accesibil, dar pornind de la evidențe, fapte documentabile. Coborând în trecutul îndepărtat al României și abordând problemele etnogenezei și ale mileniului întunecat din istoria națională (secolele III-XIII), cartea demitizează din nou și ațâță o dată în plus orgoliul patriotard al multora, inclusiv colegi de breaslă, de exemplu prin afirmații de genul: „E greu de spus cât «sânge roman»

au românii, dar că au mai mult sânge slav decât roman este de domeniul evidenței” (p. 11). Sau: „Româna are o puternică încărcătură slavă...” (p. 12), în timp ce „coloratura germanică a limbilor latine occidentale se limitează la nu prea multe cuvinte”.

Lucian Boia trece în revistă numeroase acumulări toxice strânse de-a lungul secolelor: întârzierea politică, instituțională, culturală; ruralitatea accentuată; vasalitatea față de vecini, situarea *la margine*; condiția de frontieră (de unde a rezultat fie izolare, fie deschidere uneori excesivă generând forme fără fond); cultura supunerii; complexul românesc de inferioritate etc. Autorul găsește de multe ori cele mai potrivite descrieri și are dreptate atunci când prezintă spațiul românesc, în special cel extracarpatic, drept un „teritoriu prea puțin structurat”. Pe urmele Katherinei Verdery, care se referă la regimul socialist, L. Boia expune în carte și teza *statului slab*, care nu înseamnă neapărat stat neautoritar, ba dimpotrivă (p. 14): un stat slab este un stat care nu reușește să prindă corpul social într-o rețea completă și eficientă de instituții și de reguli. Tratarea regimului Ion Antonescu nu este punctul forte al lui Lucian Boia, nici în acest volum (p. 62), nici în altele. Pare că este vorba de o stângăcie istoriografică de nedepășit. De asemenea, istoricii mai tineri de astăzi ar putea nuanța sau corecta afirmații punctuale: „antisemitismul a fost destul de larg răspândit în societatea românească, *deși fără forme extreme* [subl. n.] până în perioada celui de-al Doilea Război Mondial” (p. 37). Este adevărat că Boia precizează și termenul de comparație: violența antisemită autohtonă este „departe de pogromurile din Rusia țaristă”.

Atunci când vorbește despre *comedia politică* postcomuniste și se referă la condamnarea regimului comunist, Lucian Boia – pe urmele unor colegi de breaslă foarte vocali, deveniți între timp politicieni – face o confuzie între „ilegal” și „ilegitim”: „nu-mi dau seama ce urmări legale s-ar cuveni să aibă catalogarea – prin cei mai înalți reprezentanți ai țării – a unui regim drept «ilegitim». Logic ar fi ca toate actele lui să fie lovite de nulitate, începând cu proclamarea Republi-

cii” (p. 110). În plus, urmări legale au fost: retrocedarea unor terenuri către foștii proprietari prin sentințe, pornind de la declarația de condamnare a regimului comunist, publicată în *Monitorul oficial*, precum și rehabilitarea juridică a unor victime, condamnați pe nedrept în anii 1950. În consecință, concluzia istoricului – „în fapt nu a mai urmat nimic” după 18 decembrie 2006 (p. 110) – este deformată, vădind cel puțin lipsă de documentare.

Evaluările lui Lucian Boia privind cauzele și semnificațiile crizei politice din 2012 încearcă să evite partizanatul, dar par să ignore una dintre problemele centrale ale verii politice fierbinți a anului trecut: chestiunea independenței justiției, a magistraturii. Pornind de aici, unii recenzenti – altminteri plini de elogii la adresa cărții – i-au reproșat finalul ratat al volumului. De fapt, este vorba de ceva mai mult: Lucian Boia pare că neglijează – și în ceea ce privește epocile anterioare – un silogism simplu, care cred că surprinde foarte bine realitățile politice românești: dacă nu există justiție imparțială, înflorește corupția; corupția înseamnă subdezvoltare și batjocorirea interesului public. Referirile la deficiențele majore ale sistemului judecătoresc din spațiul românesc sunt firave, dacă nu chiar inexistente. Există vagi aluzii la „instituții și reguli” ignorate, precum și la neîncrederea în forța (abstractă) a legilor (p. 38), dar nicăieri nu este scoasă în evidență absența din spațiul românesc a unei justiții independente. În fond, înainte de 1989 România nu a beneficiat de o reală separare a puterilor în stat; puterea judecătorească a fost mereu diminuată și este greu de spus că au existat vreodată – în era modernă – organe imparțiale de urmărire penală. De fapt, și acest aspect (sau *mai ales* el) a deosebit România de Occidentul democratic. Este o dimensiune ce aproape că nu se regăsește în lucrare și explică finalul, dincolo de posibile opțiuni politice și apartenența la tabere intelectuale partizane.

Revista Revistelor

• Au apărut *Caietele avangardei*, anul I, nr. 1, editate de Muzeul Național al Literaturii Române, avându-l drept director pe Ion Pop. La acest număr de debut colaborează Emilia David, Mădălina Lascu, Paul Cernat, Ovidiu Morar, Petre Răileanu, Nicolae Tzone, Simona Popescu, Michael Finkenthal, Marina Vanci-Perahim, Rodica Ilie, Serge Fauchereau, Henri Béhar, David Esrig. Revista reflectă interesul susținut al criticii române și europene pentru fenomenul avangardist. E interesant că avangardiștii au fost absolviți de încărcătura politică extremistă – la noi mai ales comunistă, deci de extremă stângă (în Italia, o încărcătură politică curat fascistă) – și sînt receptați mai mereu (o excepție ar fi Paul Cernat) strict din punctul de vedere al înnoirii limbajului artistic. Asta, spre deose-

bire de creatorii din cealaltă extremă, care nu au fost și nu sînt absolviți de mesajul politic pe care l-au purtat. (Ce are de spus oare Ion Simuț, partizanul unei istorii a literaturii făcute din perspectivă ideologică, despre acest fenomen interesant?) În cultura română, paradoxul în care ne aflăm nu este neglijabil: sîntem o țară care a ieșit dintr-o epocă de socialism real după model sovietic, o țară acum declarat anticomunistă –, iar avangarda românească, din punct de vedere politic adeptă a comunismului, este discutată cu mare seninătate apolitică (din nou, o excepție notabilă: Paul Cernat). Oare cine și cînd va cuteza o discuție politică despre avangarda românească și despre complicitatea ei cu comunismul? O complicitate care, pentru Europa de Vest, ce n-a trecut prin totalitarismul comunist, este chiar simpatcă, în vreme ce pentru noi, care, orișicît, știm mai multe despre comunism, ar putea totuși să apară în alte nuanțe.

• De citit în numărul 85 al frumoasei reviste *Lettre internationale*, ediția de primăvară 2013, eseuul lui Ion Vianu despre „Noile

constelații familiale”, în care surprinde largirea granițelor de libertate pe care specia umană și-o cîștigă permanent; eseistul se întrebă asupra consecințelor latente dar vizibile ale acestui fenomen. La fel, de citit studiul lui Antonio Patraș (foarte în ton cu ultimul roman al Florinei Ilis) despre „Eminescu, personaj de roman”. În *Steaua*, numărul 5-6/2013, grupajul despre Vargas Lloşa.

În sfîrșit, în *România literară*, nr. 25-26, 21 iunie 2013, textul lui Andrei Oișteanu despre problema evreiască din România. Îi propun distinsului eseist ca, pentru evaluarea atitudinii față de evrei, să ia în calcul nu numai primele texte ale autorilor români, ci și ultimele, adică *poziția finală* la care aceștia au ajuns. Căci oamenii se mai schimbă, își răsculpără unele greșeli sau, dimpotrivă, fac păcate noi. Dacă procedează așa, Eminescu iese de pe lista antiudeilor, iar Rădulescu-Motru intră pe lista antisemiților (moderați). (S. B.)

Fantasma istoriei literare

Iulian Boldea

ION SIMUȚ este unul dintre criticii și istoricii literari actuali cu mari șanse de a se angaja în scrierea unei istorii credibile a literaturii române. De altfel, într-o carte a sa, criticul mărturisește că este bântuit de „fantasma unei istorii a literaturii române contemporane“. Trebuie să amintim, pe de altă parte, că sfera domeniului de interes a criticului este extrem de largă; Simuț comentează și poeți, și prozatori, și critici literari, după cum epocile literare abordate sunt diverse, de la literatura trecutului, cu relieful său accidentat și adesea puțin străbătut de privirile criticii, până la operele literare ale actualității, interpretate cu echilibru de ton și de perspectivă, cu interes și comprehensiune, nu fără asumarea unui criteriu etic, subtextual de cele mai multe ori, apăsător. Ceea ce surprinde plăcut la Ion Simuț e tocmai echidistanța pozițiilor sale critice, capacitatea de a discerne obiectiv valorile, fără impulsuri partizane, fără să adere la spiritul și interesele de grup ale unora sau altora. Nu de puține ori, timbrul confesiv al enunțului pune în joc unele preferințe literare, predilectia pentru opera unor scriitori, dar și legitimarea literaturii ca terapeutică: „De câțiva ani, Arghezi este scriitorul român la care mă întorc cel mai des (în urmă cu 10-15 ani, acest rol terapeutic îl avusese Rebreanu), din pura pasiune a lecturii dezinteresate și a interpretării aplicate, ca exercițiu hermeneutic, fără o dorință imediată de a scrie și a publica neapărat ceva despre el“.

Un exemplu de coerență a ideii critice și de spirit de sinteză este *Vămile posterității: Secvențe de istorie literară* (București: Editura Academiei Române, 2012), carte care, ne avertizează autorul în postfața subintitulată elocvent *Șantierul mele de istorie literară*, „nu este o simplă culegere de articole de istorie literară“, ci reunește „materiale pregătitoare pentru o posibilă istorie a literaturii române din secolul xx“. La prima vedere, cartea poate părea eterogenă (cu texte de dimensiuni și aspecte diverse, de la studii ample la pagini de dicționar reciclate sau recenzii și articole ocazionale), nefixată în limitele și contururile ferme ale unui criteriu de unitate. Cu toate acestea, principiul relecturii, al unei relecturi fructuoase, lipsite de inhibiții și de prejudecăți, a operelor unor scriitori ai trecutului, din perspectiva criteriilor și principiilor prezentului, poate să confere o impresie de coerență, ca și intenția unei percepții revalorizante și recuperatorii. Reliefarea sau redefinirea profilului unor clasici (Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Tudor Arghezi), sesizarea și comentarea unor „turbulențe în canon“, prin reconsiderarea unor scriitori ignorați pe nedrept, căzuți în uitare sau desconsiderați (Octavian Goga, Nicolae

Iorga, Ion Agârbiceanu, Gib I. Mihăescu, Aron Cotruș, H. Bonciu, B. Fondane, Ury Benador, C. Fântăneru etc.) sau comentarea „promisiunilor“ literaturii autobiografice (Camil Petrescu, Petre Pandrea, N. Steinhart, George Macoveșcu, Radu Petrescu, Marin Preda ori Octavian Paler) sunt palierele cele mai importante ale demersului critic și istorico-literar al lui Ion Simuț. La acestea se adaugă relevarea valențelor, nebanuite anterior, ale unor scriitori marginali, cărora criticul le acordă credit, explorând și interpretând nuanțe, fațete și dimensiuni inedite (Dinu Nicodim, Eugen Bălan, Aureliu Cornea, Ludovic Dauș sau Stejar Ionescu), fără însă să reușească să-i extragă pe aceștia din condiția lor de scriitori de la periferia literaturii române. În același timp, cu luciditatea și spiritul critic ce îl caracterizează cu asupra de măsură, istoricul literar e convins că relieful canonic al interbelicului e greu să suporte modificări substanțiale, prin inserția unor nume de scriitori marginali, greu de revalorizat, de altfel:

Prin comparație cu Camil Petrescu sau Anton Holban, Constantin Fântăneru, precursor meritoriu al autenticismului, mi se pare un prozator mediocru, cu o insuficiență stăpânire a limbajului psihologic. Ca el sunt mulți. Ury Benador, H. Bonciu, Ticu Archip, Ion Biberi, Petru Manoliu, Dan Petrașincu se agită în aceeași zonă a indeciziei stilistice și a carenței de substanță și originalitate.

Revizitând domeniul clasicilor literaturii noastre, Ion Simuț crede, de pildă, că Sadoveanu este „un scriitor dificil“, pentru că „anumite creații (exceptând capodoperele menționate) au ieșit, poate temporar, din orizontul de așteptare, din orizontul problematic al omului actual“, naturismul sadovenian dezvăluindu-se, totodată, și ca o „formă subtilă, ambiguă și voalată de narcisism“. În explorarea universului operei lui Rebreanu (unde e relevată și o evidentă „fugă de subiectivitate“), criticul constată că „opera rebreniană se naște din conștiința vinovației. E nota de plată a unei răscumpărări. Esteticul e compensația unei moralități suspecte din biografia scriitorului, o moralitate pusă mereu sub semnul îndoielii“. Tot aici, Ion Simuț invalidează unele poncife ale receptării; de pildă acea alegație critică ce vede în nuvele exclusiv un stadiu premergător romanelor, deoarece „David Pop și Apostol Bologa sunt personaje de esență existențială complet diferită“, primul având o tendință centrifugală în raport cu propriul său destin, în timp ce al doilea își asumă lucid interogațiile și aporiile moral-identitare; pe de altă parte, „tema psihologică a nuvelei *Catastrofa* e de natură existențială, nu națională (sau, mai bine zis, nu doar națională)“. Interesantă e și abordarea operei lui Arghezi, abordare în care examenul critic își arogă și un timbru afectiv; Ion Simuț privește opera argheziană din perspectiva metamorfozelor formelor și tipurilor de discurs, proteismul poetic fiind generat de o tentație a evaziunii din cercul propriului sine, în măsura în care autorul *Cuvintelor potrivite* manifestă o irepresibilă oroare față de tot ceea ce înseamnă fixare în tipare constrângătoare, încremenire în for-

me distincte și rigide, înstrăinare de sinele cel viu și adevărat. Prin analizarea „utopiilor identității argheziene“, Ion Simuț consideră, pe urmele lui Alexandru George, că „eul poetic multiplu, ca realitate internă a poeziei, trebuie dissociat de personalitatea artistică multiplă a lui Arghezi, adică de ceea ce se numește în mod frecvent, motivat, proteismul scriitorului“. Nu știu câtă dreptate are, în schimb, Ion Simuț, atunci când afirmă: „Ca și Ion Barbu, Tudor Arghezi mi se pare un subiect închis pentru poezia contemporană, pe care nu o văd pactizând creator cu Arghezi ca maestru posibil, în oricare dintre numeroasele sale ipostaze“.

Lipsit de prejudecata esteticului exclusiv, Ion Simuț valorifică, în comentariile sale, și criterii din afara spațiului intrinsec al literaturii (ideologic, etic, istoric), apelând, atunci când e cazul, și la investigarea unor aspecte biografice. Demne de cel mai viu interes sunt paginile în care Ion Simuț interoghează tocmai condiția istoriei literare, ca disciplină ce pare să se afle în impas, traversând o stare de criză de identitate și de metodologie: „Criza istorismului se acutizează prin ofensiva globalizării. Dar, dacă păstrarea și promovarea identității naționale contează, având de îndeplinit o misiune nobilă, dificilă și niciodată epuizată – sau, eventual, epuizată odată cu sfârșitul națiunii“. „Rezistența culturală“ este, pentru autor, elementul de maxim interes și, în același timp, o șansă de ieșire din impasul anonimizării și globalizării: „Ca și speranța, istoria literară moare ultima. Are de îndeplinit misiunea unei rezistențe culturale la uniformizarea în bătaia de supraviețuire a literaturii, în contextul unei deculturalizări deprimante a vieții sociale și politice“.

Soluțiile pe care le întrevede Ion Simuț pentru ieșirea din criza istorismului presupun înscrierea pe două „culoare de interes“: „Cum poate ieși din criză istoria literară? Aparent simplu: luând în seamă acești indicatori, folosind aceste căi de salvare sau aceste culoare de interes – canonul și politicul“.

Cu judecăți drepte, nepărtinitoare, cu o optică adecvată asupra trecutului literar, cu interes și fervoare dialogică față de alte voci și interpretări critice, Ion Simuț reușește, în *Vămile posterității: Secvențe de istorie literară*, să interogheze cu folos unele zone mai puțin frecventate ale literaturii române, dovedind o conștiință fermă a deontologiei profesiei sale. Chiar dacă nu e o sinteză în adevăratul sens al cuvântului, cartea lui Ion Simuț impune prin substanța densă, precum și prin dinamica ipotezelor și sugestiilor de lectură, ce legitimează un demers istorico-literar de neîndoienic prestanță și acuitate, trăsând un contur credibil al fantasmelor istoriei literare, prezente în mai toate paginile criticului.

Istorică estetică & politică a optzecismului

George Neagoe

ASOSIT MOMENTUL ca optzecismul și, odată cu el, postmodernismul românesc să se istoricizeze. Studiile fundamentale s-au cam scris, grație Mihaelei Ursa, lui Mircea Cărtărescu și lui Ion Bogdan Lefter. Cu toată simpatia mea pentru unii

poetă douămiiști, nu se cuvine să-i integrăm în descendența acestei paradigme. Nici nu-i preocupă curente și generațiile. Ei creează, publică, se bucură reciproc de reușite, dar nu-i interesează comentariile exterioare. Involuntar sau nu, s-au bransat la piața ideologiilor euroatlantice. Fiindcă, de vreo 15 ani, în zona nord-americană nu se mai discută despre postmodernitate, ci despre „globalizare“. Luând în calcul considerațiile precedente, monografia lui Ion Bogdan Lefter despre optzeciști (*Prietenii din povestea literaturii*, Pitești: Editura Paralela 45, 2013) devine indispensabilă. Informațiile oferite clarifică multe dintre informațiile vehiculate după ureche. De asemenea, semnalează și câteva coordonate neștiute până azi. Și, lucru de maximă importanță, arată cum, în regimul comunist, orice atitudine căpăta conotație politică.

Cartea cuprinde articole (critice sau evocative) răspândite în periodice, studii introductive/prefețe, selecții din volumele anterioare – care s-au încadrat în montaj –, dialoguri și materiale inedite. Cele cinci capitole – „Cenaclul de Luni“, „Cenaclul Junimea“, „Alte isprăvi ale generației: S.F.-ul în poezie, filmul în proză“, „Portrete de colegi prea grăbiți...“ și „Alți trei prieteni: Mircea [Nedelciu], George [Crăciun], Ion [Dumitriu]“ – tratează trei probleme capitale pentru biobibliografia optzeciștilor: formația universitară de masă (cumva, au dat cu tifla obsesiei comuniste că se ocupa de educația poporului), datorită căreia, deși repartizați ca profesori la școli din afara Capitalei (în sate și uneori în orașe îndepărtate: Brașov, Pitești, Galați), făceau eforturi să mențină contactul strâns cu spațiul elitist; melanjul genurilor literare și preluarea tehnicilor utilizate preponderent în alte arte; dispariția prematură a câtorva dintre cei mai înzestrați autori. Din punctul de vedere al factologiei, datele incontestabile se referă la modul de organizare a cenaclurilor (p. 9-10). De pildă, diferența între „junimiști“ (se întruneau marțea) și „lunedişti“ era că primii intrau sub autoritatea Facultății de Filologie, iar ceilalți aparțineau de Centrul Universitar București (de aici și eclecticismul componenței).

O chestiune demnă de semnalat este că Literalele găzduiau și un Cerc de critică – mixtură între celelalte, cu ședințe organizate vinerea –, avându-l conducător pe Eugen Simion. Așadar, nu ne miră că majoritatea tinerilor scriitori, prezenți în antologiile *Aer cu diamante*, *Cinci* și *Desant* '83, își manifestau înclinațiile spre teoretizare, autoreferențialitate, metatext și deconspirarea mecanis-

melor de producere a mesajului. De mare interes pentru constrângerile cenzurii ultimului deceniu de ceaușism sunt relatările din prefața la reeditarea *Desantului* (2000) referitoare la includerea în sumar a lui Mihai Rogobete și a Mariei Holmeia, așa încât respectiva culegere să apară fără probleme (p. 87). Completări în acest sens găsim în *Postfața* neterminată, și publicată parțial în săptămânalul *Contrapunct* (1990), la romanul colectiv *Autobuzul de Însurăței* (având în subsidiar pacostea navetismului), intrat în mitologia „junimiștilor“, pentru că, înainte de a-l depune la tipar, s-au pierdut dactilogramele: „Ideea a apărut – parcă – înainte ca *Desantul* să fie alcătuit. Totuși, de impus s-a impus după aceea, la oarecare timp după predarea antologiei la editură (unde și-a făcut un stagiul de un și jumătate, poate doi). Așteptând să iasă *Desantul*, am pornit jocul romanului“ (p. 87). Într-o tabletă din *Caie-te critice* (*Dincoace și dincolo*, nr. 5, 2010), Nicolae Iliescu, secretar al Junimii lui Crohmălniceanu, susținea că paginile bătute la mașină s-au pierdut în locuința lui Ion Bogdan Lefter.

Amintirile criticului ajung sursa cea mai avizată în reconfigurarea generației, mulțumită diversității perspectivelor. Atmosfera de la Cenaclul de Luni nu se reduce la entuziasmul inventării unui nou fel de a scrie. Presiunea dictaturii nu poate fi ignorată. Manifestarea culturală devine, involuntar, agent politic de combatere a autoritarismului și a kitsch-ului. Într-un *Jurnal de cenaclu* din octombrie-decembrie 1982 – inclus întâi în volumul *Puzzle cu noul val* (2005) –, apar indiciile stării de asediu în care se aflau tinerii. Întâlnirile se derulau în carantină, cu trimiși de la Centru, niciodată identificați nominal ori profesional, și cu vizite ale cântăreților în străna ai P.C.R. Cronicarul de atunci face haz de necaz – ilustrat de predicția pentru paronime –, adică de exasperarea tradusă în predicții referitoare la viitoarele șarje uneltite de oficialități. Fiecare însemnare retrospectivă începe în stilul specific lui James Bond. Iar mărturiile din ziua următoare reprezintă secvențe excesiv analitice, formulate tot în situații de agresiune fizică/psihică:

Luni. Cenaclul de Luni. Mică derută din cauza „inspecției“ inopinată. La un moment dat, înainte să începem, se și întrerup luminile! Apoi seară cuminte, cu un recital de chitară clasică datorat generozității proverbiale a lui M2. E drept că episoadele de felul ăsta sunt rarissime și am reușit să ne păstrăm „puritatea“ literară. Totuși, s-au adunat în timp: am mai avut altădată filme, piese de teatru, plus diverși barzi (barzii noștri ca brazii). Când o să aducem la cenaclu și călușari?

Marți. Mă gândesc pe drum, strivită între două țărânci (vai, bătrâne!), la cenaclul de ieri. Cât să fie control (premeditare) și cât imposibilitate de a se controla în permanența pornire a lui F pentru spectacol? (p. 17)

Oroarea de festivalurile rânduite de propagandă, în special Cântarea României, era frecventă atunci. Să ne amintim numai dansul popular deșanțat, arlechinesc, autoflagelator, practicat de Ștefan Pinteș, din *Vocile nopții* (Augustin Buzura), în fața activistului sosit să controleze starea întreprinderii unde protagonistul lucra. Reportajul lui Ion Bogdan Lefter se termină cu înșirarea constanțelor realității general umane (vârsta fragedă atrage veselia), ale realității obiective (calendarul) și ale reali-

tății coercitive (restricțiile impuse de regim): „Se-aud pocnituri de bici (copiii între blocuri). Se trânteste o ușă. Măine e Crăciunul. Poimăine mă-ntâlnesc cu un dobitoc. Curge apă caldă“ (p. 28). Rămâne o necunoscută indiferența privitoare la dimensiunea socială a lunedìsmului. În ciuda acuității în surprinderea cotidianului, ferecarea de bunăvoie în Cenaclu semăna cu autismul, cu rezistența prin cultură. Totuși, spre deosebire de foștii deținuți din anii '50 sau de scriitorii afirmați în preajma lui 1965, optzeciștii nu prea s-au ghidat după directivele ideologice în alegerea culoarului nepătat și nu prea au profitat de pe urma „complicității fertile“ (Ilie Constantin) cu autoritățile. Făcând abstracție de context, au lăsat deoparte faptul că Puterea socotea orice nealinieră drept răzvrătire, drept semn al „comportamentului dușmănos/reacționar“. Abia în 1990, în timpul unei mese rotunde, Nicolae Manolescu a reușit să le demonstreze că la baza desființării Cenaclului de Luni au stat rațiuni extra-poetice, explicând că literatura lor

era la antipodul triumfalismului, care cel puțin în ultima jumătate a deceniului în care încă suntem, devenise componenta esențială. Nu se putea ceva mai departe de toată atmosfera triumfalistă a anilor '83-'89 decât literatura care se făcea în Cenaclul de Luni. Automat literatura asta devenise literatură politică, fără să aibă niciun fel de temă politică. (p. 66)

Un singur amănunt, elementar, lipsește din lucrare. Este vorba despre diferența între ierarhiile interne ale Cenaclului de Luni (1977-1983) și imaginea lui canonică de după Revoluția din 1989. Trebuie menționat că liderii grupării se numeau Traian T. Coșovei și Florin Iaru. În primul rând, prin vechime. Eșecul lor în a-i atrage atenția cu texte lui Ov. S. Crohmălniceanu, conducătorul Cenaclului Junimea (preponderent de proză), i-a determinat, din spirit de frondă și din dorință de consacrare, să solicite înființarea unor serate dedicate poeziei. În al doilea rând, prin spirit critic, uneori gratuit și răutăcios, echivalând cu siguranța oferită, deopotrivă, de conștiința propriei valori și de calitatea de întemeietori. În al treilea rând, cauză și efect totodată, prin impunerea liniei dominante a optzecismului: arghезianismul (structuri metrice, sinestezii și oralitate), fanfaronada postavangardistă a generației pierdute (Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Radu Stanca), poezia beatnicilor și liantul catalitic – sarcasmul lui I. I. Caragiale (existența tragicomică).

În rest, sinteza se dovedește exemplară pentru înțelegerea construirii de sine a optzecismului și apoi, ca derivat exclusiv bucurăreștean, a postmodernismului, de care însă tocmai ei s-au dezbărat întâi.

SEXTIL PUȘCARIU, corespondent al lui

Nichifor Crainic

R. Cobălă

A. C. Cuză

Mircea

(II)

Dosar îngrijit de NICOLAE MOCANU

NICHIFOR CRAINIC

1.

Mult stimat Domnule Pușcariu,
Am luat inițiativa să sărbătorim în stil mare ziarul *Universul* și cu directorul său, d.[omnul] *Stelian Popescu*¹.
Comitetul de inițiativă va fi alcătuit din peste 100 de personalități.

Vă rog să faceți parte din el.
Dacă adevărați, vă rog să-mi dați un răspuns telegrafic.
Cu distinsă stimă,

Nichifor Crainic

3 sept.[embrie] 1936
București
Str. Polonă 38
[Răspuns:] 19. ix. [19]36

2.

Mult stimat Domnule
Sextil Pușcariu,
Am primit și telegrama de la Karlsbad, și scrisoarea. Îți mulțumim din suflet pentru prețioasa adeziune la demonstrația de solidaritate românească în jurul „Universului”. Cred că va lua într-adevăr proporții grandioase, așa cum a fost plănuită.

Îți mulțumesc de asemenea pentru invitația de a conferența la adunarea F.O.R.-ului².
Primesc bucuros.

M-am întâlnit în București, zilele acestea, cu Î.[nalt] P.[rea] S.[fințitul] Mitropolit Nicolae³, care m-a îndemnat să primesc.

M-am gândit ce subiect să tratez.

Și m-am oprit la următorul:

*Ortodoxia, concepția noastră de viață*⁴.

Va fi tradițional și actual, în același timp.

Dacă ești de acord, rămân la el.
Dacă nu, mi-e foarte ușor să aleg altul.
O sugestie în acest sens mi-ar fi foarte binevenită. Sânt obișnuit. Multe din conferințele mele au avut această geneză.

În special te rog să mă pui în cunoștință cu o săptămână înainte de data precisă a adunării, ca să nu-mi angajez ziua respectivă.

Te salut cu dragoste caldă,

Nichifor Crainic

27 sept.[embrie] 1936
București,
Polonă 38
[Răspuns:] 30. ix. [19]36

→

GÂNDIREA București,193.....⁵
REVISTĂ LUNARĂ
REDACȚIA: STR. POLONĂ, 38 – BUCUREȘTI III
ADMINISTRAȚIA: STR. DOMNIȚA ANASTASIA, 16
BUCUREȘTI I

Note despre mine⁶

Am terminat studiile teologice în 1916 la Universitatea din București.

După război, în anii 1920, [19]21 și [19]22, le-am continuat la Universitatea din Viena, înscriindu-mă la Facultatea de Teologie Catolică și la Facultatea de Filosofie.

Am urmat diferite cursuri care mă interesau, dar în special cursul dogmatistului Reinhold⁷ de la Teologie și cursurile lui Reiningger⁸ și Strziguowsky⁹ – filosofie și istoria artelor.

Doctoratul nu l-am luat, fiindcă nu mă interesa pe atunci o carieră universitară¹⁰. Mă interesa cultura germană pentru cariera liberă de publicist, cum o visăm pe atunci.

În anii de la Viena am tradus *Geschichten vom lieben Gott* ale lui Rainer Maria Rilke, reapărute acum în a doua ediție românească, însoțită de un studiu despre marele poet¹¹.

Printr-o lege specială, am fost numit profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău (Universitatea din Iași), în 1926, la catedra „Literatura religioasă modernă“. În 1932 am fost chemat la Universitatea din București.

La București, între alte cursuri de Mistică, am ținut unul în anul 1934-[19]35, repetat în 1936-[19]37, despre Mistica germană medievală, intitulat: *Meister Eckardt și școala sa*. Cursul acesta, redactat de mine, îl voi tipări în curând¹².

La Institutul de Cultură Româno-German, țin în fiecare an conferințe la București și Brașov, cu subiecte din cultura germană, filosofie și literatură.

În anii 1932 și [19]33 am fundat și condus ziarul *Calendarul*, de mare răsunet în tineretul țării. Prin acest ziar am făcut cunoscute, pentru întâia oară în România, mișcările fascistă și național-socialistă. Încă înainte de venirea regimului actual în Germania, am publicat, pe lângă reportajii și < a > articole, interviuri cu numeroși fruntași național-socialiști, dintre cari pe unii i-am cunoscut personal.

Peste 30 de articole ale mele din *Calendarul* au fost reproduse întregi în presa din Reich.

Revista *Gândirea*, care apare de 19 ani, e scrisă în special de scriitori formați la cultura germană.

Cam asta.

Poate interesează: la Universitatea din Viena sunt înscris sub vechiul meu nume de Ioan N. Dobre. După aceea l-am legalizat pe Nichifor Crainic.

Nichifor Crainic.

< a > studii

1. În 11 octombrie 1936, Stelian Popescu (1873-1954) a fost sărbătorit, într-o „mareă manifestare națională“ „sub semnul crucii și al solidarității naționale“ (cum scria ziarul „Universul“) la Arenele Romane din Parcul Carol din București, la împlinirea a 20 de ani de când a preluat conducerea ziarului „Universul“. A fost prezent patriarhul Miron Cristea, iar printre vorbitori s-au numărat Octavian Goga și Nichifor Crainic. Cuvântările ținute la această reuniune au fost publicate în volumul *Întâlnirea unui român cu țara lui*.
2. Frăția Ortodoxă Română – F.O.R. – a fost o „asociație de atitudine și gândire creștin-ortodoxă“ (Mircea Popa), înființată în 1933 pe lângă Episcopia din Cluj, similară Extensivunii Universitare înființate pe lângă Universitate în 1924. Ideea constituirii ei a aparținut episcopului Nicolae Ivan și lui Sextil Pușcariu (care semnează ca președinte al Comitetului de inițiativă). Adunarea de constituire a F.O.R. a avut loc în data de 5 martie 1933, președinte a fost ales Sextil Pușcariu (și va rămâne până în 1939). Vezi și *De amicitia. Lucian Blaga – Ion Breazu, corespondență. Addenda: Ion Breazu, Note de jurnal*, carte gândită și alcătuită de Mircea Curticeanu, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 1995, p. 238; cf. și Mircea Popa, *Sextil Pușcariu și „Frăția Ortodoxă Română“*, în „Anuar teologic“ (Cluj-Napoca, Editura Arhidiecezana), v, 1998-2000, p. 391-398.

Al III-lea Congres General al F.O.R. a avut loc la Arad, în 25-26 octombrie 1936; Sextil Pușcariu rostește cuvântul de deschidere, intitulat *Înarmarea sufletească* și publicat în „Renașterea“, xv, 1936, nr. 47, p. 2-3 și nr. 48, p. 2-3, reluat, separat, cu același titlu, în Biblioteca Frăției Ortodoxe, nr. 11, Cluj, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, 1936, 14 p. Inițial, Sextil Pușcariu îi ceruse (într-o scrisoare din 14 septembrie 1936; vezi „Manuscriptum“, xx, 1989, nr. 4, p. 81) lui Lucian Blaga să conferențeze, dar după refuzul acestuia (vezi scrisoarea din 17 septembrie 1936, *ibidem*, p. 82), i se adresează lui Nichifor Crainic.

Nichifor Crainic salutase într-un articol din „Calendarul“ ideea înființării F.O.R. (vezi „Renașterea“, nr. 3-4/1933) și a fost prezent, alături de Octavian Goga, la Cluj, la adunarea F.O.R. din 6 noiembrie 1933 și la sfințirea Catedralei Ortodoxe.

3. Nicolae Colan (1893-1967), mitropolit al Vadului, Feleacului și Clujului între 1936 și 1957, cel care i-a urmat lui Nicolae Ivan, decedat în februarie 1936.
4. O conferință cu acest titlu a fost ținută de Crainic și la Sibiu, în 1936. Vezi Nichifor Crainic, *Ortodoxia, concepția noastră de viață*, Sibiu, 1937, 31 p.
5. Probabil, 1939 (vezi antepenultimul paragraf).
6. Decente și selective, aceste note se înscriu într-o destul de lungă serie de memorii, rapoarte și note redactate de Nichifor Crainic atât înainte de război, cât și, mai ales, după.
7. La profesorul G. Reinhold audiază cursul „Tendențele principale ale filozofiei actuale“.
8. La profesorul Robert Reiningger (1869-1955), frecventează cursurile „Introducere în filozofie“ și „Raționalismul ca filozofie“.
9. La profesorul Josef Strziguowski (1862-1941) audiază cursurile „Comori ale artelor frumoase“ și „Studiul metodic al artei“.
10. Lucru pe care i-l mărturisese, în aproape aceiași termeni, și „profesorului său preferat“, Ioan Mihălcescu (1874-1948, viitorul mitropolit Irineu al Moldovei), atunci profesor de apologetică și dogmatică la Facultatea de Teologie din București, cel care-l îndemnează pe Nichifor Crainic și să se înscrie la Universitatea din Viena (cf. Geta-Marcela Părvănescu, *Nichifor Crainic. Monografie*, Deva, Editura Emia, 2010, p. 23, nota 2).
11. Rainer Maria Rilke, *Povestiri despre unul Dumnezeu*, traducere din limba germană și prefață de Nichifor Crainic, București, Fundația Culturală Principele Carol, 1922.
12. Este vorba de *Curs de mistică germană*, litografiat în 1938 (singurul curs al lui Nichifor Crainic rămas netipărit), în legătură cu care I. Gh. Savin (1885-1973), urmașul lui N. Crainic la Catedra de apologetică, recunoaște, la sfârșitul cursului său de Mistică apuseană, că, pentru capitolul despre Meister Eckhart, a folosit prelegerile lui Crainic din cursul de Mistică germană (G.-M. Părvănescu, *op. cit.*, p. 34).

LA SERBĂRILE jubiliare din 1911 ale Universității din Iași, am asistat o delegație de profesori universitari din Cernăuți, în frunte cu M. Friedwagner¹, fost rector și mare prieten al românilor. Cu această ocazie am schimbat câteva scrisori cu profesorul A. C. Cuza, care < a > ținuse cu câțva timp înainte o conferință publică la Cernăuți. [Sextil Pușcariu]

< a > fusesse

1.

Iași, în 18 april 1911

Iubite Domnule Doctor,

Mi-a părut foarte bine, și Vă mulțămim, că mi-ați atras atenția asupra invitației iubitului nostru coleg Friedwagner la serbările jubiliare. Se înțelege că va fi pentru noi o adevărată sărbătoare ca să primim un prieten al nostru așa de distins. Și el va fi invitat personal, la timp. Dar când?

Din multe împrejurări locale, serbările care trebuiau să se țină în mai s-au amânat pentru iunie, către sfârșit, sau pentru septembrie a.c.² Rămâne ca Rectorul nostru să ceară avizul M. S. Regelui. La toate acestea însă se adaugă îngrijirea noastră ca în ultimul timp să nu mai intervină ceva – dacă ar fi la septembrie, poate cine știe ce epidemie –, așa ca iar să mai amânăm. Așa stă chestia acum, și în viitor veți fi puși D.[omniile]voastre cei dintâi în cunoștință.

Și cu acest prilej, Vă rog, iubite Domnule Doctor, să primiți asigurarea distinsei considerații, cu care sînt al D.[umnea]voastră devotat

A. C. Cuza

2.

Cartă Postală

Domnului Doctor Sextil Pușcariu
Profesor universitar
Austro-Ungaria Cernăuți
(Bucovina)

Iași, în 18. April 1911.

Iubite Domnule Doctor,

Mi-a părut foarte bine, și Vă mulțămim, că mi-ați atras atenția asupra invitației iubitului nostru coleg Friedwagner la serbările jubiliare. Se înțelege că va fi pentru noi o adevărată sărbătoare ca să primim un prieten al nostru așa de distins. Și el va fi invitat personal, la timp. Dar când?

Din multe împrejurări locale, serbările care trebuiau să se țină în Mai, s-au amânat pentru Iunie, către sfârșit, sau pentru Septembrie a.c. Rămâne ca Rectorul nostru să ceară avizul M. S. Regelui. La toate acestea însă se adaugă îngrijirea noastră ca în ultimul timp să nu mai intervină ceva – dacă ar fi la Septembrie, poate cine știe ce epidemie –, așa ca iar să mai amânăm. Așa stă chestia acum, și în viitor veți fi puși D.[omniile]voastre cei dintâi în cunoștință.

Și cu acest prilej, Vă rog, iubite Domnule Doctor, să primiți asigurarea distinsei considerații, cu care sînt al D.[omniile]voastre devotat
A. C. Cuza

Stimate coleg. Te rog, dacă nu te superi, să-mi trimeți adresa colegului Prof. Doctor Isopescu³, de la teologie, pentru care îți mulțumesc de multe ori anticipat.

Cu cele mai distinse salutări colegiale

Iași, în 2 iunie
1911

A. C. Cuza
Str. Codrescu I

- Matthias Friedwagner (1861-1940), romanist și românist; între 1905 și 1914, a făcut o amplă anchetă folclorică în Bucovina, adunând peste 10 000 de poezii și 2 500 de melodii, dintre care a publicat o bună parte în *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, Würzburg, 1940. Rector al Universității din Cernăuți a fost în 1910-1911. La serbările de la Iași din 1911, a participat ca reprezentant al Academiei de Științe Sociale și de Comerț din Frankfurt a. M., unde era profesor de puțin timp și unde a înființat un lectorat de limba română.
- Serbările jubiliare au avut loc între 26 și 30 septembrie și au fost organizate ca o sărbătoare a întregului oraș, Iașul devenind pentru câteva zile o adevărată capitală culturală europeană (cum se specifica în presa vremii); printre momentele de cel mai mare interes s-au numărat vizita Familiei Regale, dezvelirea statuii lui Mihail Kogălniceanu și zborul lui Aurel Vlaicu deasupra orașului, cu aeroplanul său.
- Silvestru Octavian Isopescu (1878-1922), teolog și orientalist, profesor la Universitatea din Cernăuți.

ARON COTRUȘ

DIN ARAD, unde îngrijea editarea bibliotecii „Semănătorului“, poetul Aron Cotruș îmi face o comunicare cu privire la o broșură ce o tipăream acolo¹. Ca atașat de presă în Italia², îmi cere „Dacoromania“ pentru profesorul din Milano Gino Lupi³, care lucra la un *Dicționar româno-italian*. [Sextil Pușcariu]

TIPOGRAFIA ȘI LIBRĂRIA DIECEZANĂ ARAD LTD.

[...]

1.

ARAD, 1925, 29 martie

Stimate Domnule Profesor,

Ca răspuns la scrisoarea D.[omniei] V.[oastre] din 18/III, am onoarea a Vă anunța că volumele din „Biblioteca Semănătorului“⁴ se tipăresc în 4 000 [de] exemplare și numai într-o singură ediție. În mai puține exemplare nu [se] poate tipări nici un volum.

Din volumele tipărite „Biblioteca Semănătorului“ oferă autorilor 100 [de] exemplare. În ce privește onorariul, D.[omniei]-V.[oastre] „Biblioteca Semănătorului“ Vă oferă pentru 64 [de] pagini lei 2 000, în loc de 1 000 cum e stabilit. –

În aceste condiții, așteptăm manuscrisele.

Cu distinsă stimă

A. Cotruș

Piața Avram Iancu 22
Arad

[Răspuns:] 5. iv. [19]25

2.

Mult stimată Domnule Profesor,

Astăzi Vi s-a expediat revizia volumului ce urmează să apară în „Biblioteca Semănătorului“.

Editura Vă roagă, prin mine, să binevoiți a complecta volumul până la 64 [de] pagini, cu ce veți crede D.[omnia] V.[oastră] de bine. –

Cu distinsă stimă

A. Cotruș

Arad, 30 aprilie 1925

3.

Milano, 6 martie 1930

Mult Stimată Domnule Profesor⁵,

Prof. Gino Lupi de la Liceul Manzoni din Milano adună, de zece ani, material pentru alcătuirea unui mare dicționar româno-italian. În acești zece ani a cheltuit o bună parte a salariului său pentru procurarea de cărți românești. Nici Academia Română, nici vreoa altă autoritate românească n-a încercat să-i înlesnească munca. Am încercat să-i procur, *gratuit*, de la Casa Școalelor Dicționarul lui Tiktin⁶, dar m-am izbit și acolo de-o criminală nepăsare și neglijență.

Acum mă adresez D[umnea]v[oa]s[tră] rugându-Vă să binevoiți a-i trimite, *gratuit*, volumele apărute până în prezent ale „Dacoromaniei“. Cred că aceste volume îi pot fi de folos la alcătuirea dicționarului.

În speranța că D[umnea]v[oa]s[tră] veți face tot ce Vă stă în putere pentru a ușura munca profesorului Gino Lupi, Vă salută

Cu toată stima

A. Cotruș
atașat de presă

Milano

58 Viale Monza 58

p. s. Ministerul de Externe a făcut, încă în vara trecută, o intervenție la „Casa Școalelor“ pentru dicționarul Tiktin, dar prof. Lupi nu l-a primit nici până azi.

1. „Broșura“ (*Literatura română*, Arad, Editura Librăriei Diecezane, 1925), nr. 70 din „Biblioteca Semănătorului“, a apărut în 48 p. Este traducerea articolului *La letteratura romena*, din „L'Europa Orientale“, III, 1923, nr. 9-11, p. 715-730.

2. Aron Cotruș a fost atașat de presă la Milano în anii 1929-1930; de aici, a fost trimis în aceeași calitate la Varșovia.

3. Gino Lupi (1892-1982), profesor la Milano, personalitate poliedrică (filolog, germanist, romanist, orientalist, românist etc.), s-a apropiat de limba și literatura română mai ales grație prieteniei cu Aron Cotruș, pe vremea când acesta era atașat de presă la Milano. Iată o mărturie a sa (pe care o împrumut de la Alexandru Ruja, vezi „Orizont“, nr. 8/2007) dintr-un text intitulat *Ricordando Aron Cotruș*: „Voglio rievocare l'amico Cotruș quale lo conobbi a Milano nel lontano 1929: forte, attivissimo entusiasta, profondamente buono, di una bontà, direi, comunicativa. [...] Divenimo amici, mi comunicò il suo entusiastico amore per la Romania, mi preparò un'ampia visita alla sua patria, studiando minutamente il percorso e dandomi molte lettere di presentazione per scrittori ed autorità locali, mi spinse a scrivere articoli linguistici e letterari. Addio Persia e lontano oriente! Fui tutto preso dal calore comunicativo dell'amico romeno e, per mezzo suo, dalla catena di editori e scrittori che facevano a gara a inviarmi i libri e le riviste. La Romania divenne la mia seconda patria e ad essa dedicai, con la passione che Cotruș mi aveva ispirato, gran parte della mia attività nell'età migliore“. A publicat mai multe lucrări despre literatura română (printre ele, *Storia della letteratura romena*, Firenze, 1955 și *Novecento letterario romeno*, Milano, 1965-1966) și a înființat lectoratul de limbă română de la Milano (16 decembrie 1931).

4. „Biblioteca Semănătorului“ apărea la Editura Librăriei Diecezane din Arad.

5. Scrisoarea aceasta este încă o mărturie că Aron Cotruș și-a ținut cu asupra de măsură promisiunea dată într-o scrisoare din 1932 către Gino Lupi: „Eu voi face tot ce-mi stă în putere pentru a-ți înlesni activitatea“ de la lectoratul de limbă română (*apud* Al. Ruja, cit.).

6. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I-III, Bukarest, Staatsdruckerei, 1903, 1911, 1925.

MIRON CRISTEA, patriarh

PATRIARHUL CEL DINTĂI al românilor, Miron Cristea, fusese prieten bun cu frate-meu mai mare Anton¹, care l-a ajutat la studii în Budapesta, după terminarea teologiei < a >. Raporturile prietenești au continuat cu frate-meu și cu mine după ce tânărul călugăr deveni „asesor consistorial” la Sibiu, apoi episcop la Caransebeș și confident al lui Franz Ferdinand, moștenitorul Tronului austro-ungar, și, în România Mare, mitropolitul Țării Românești, patriarh și unul din cei trei regenți ai României². Când, în 1927, am publicat conferința ținută la București despre *Răsunetul războiului de independență în Ardeal*³, el mi-a scris cele câteva rânduri pe care le reproduc. [Sextil Pușcariu]

< a > din Budapesta

1.

Carte Postală [ilustrată]

M[ult]Stim[atului] D[om]n
Dr. Sextil Pușcariu
profesor universitar
Str. Elisabeta 23
Cluj
Universitatea

Iubite amice! Am citit dintr-o răsufare broșura despre participarea românilor ardeleni la Războiul Independenței. Plăcerea ce am simțit-o mă îndatorează să-Ți trimit patriarhiceștile mele binecuvântări, cu dorința să-Ți fie D[umne]zeu mulți ani puterea < a >.

București, 15/vii [1]927

Miron
patriarh

< a > indescifrabil, din cauza suprapunerii ștampilelor poștale; e posibil să fie *Duhului Lui*.

Ilustrația cărții poștale: „Bogatul nemilostiv și săracul Lazăr”, Luca 16, 19-31, și, dedesubt, două fraze cu îndemnuri moralizatoare.

2.

Carte postală

M[ult]Stim[atului] D[om]n
Dr. Sextil Pușcariu
prof. universitar
Bran
jud. Brașov

Iubite amice. Cu plăcere m-aș fi dus la C[aran]sebeș⁴; dar am în 30 sept.[embrie] și 1 oct.[ombrie] Consiliul Central bis.[ericesc] în 2 oct.[ombrie] Sinod, care ține mai multe zile, în 7 oct.[ombrie] comisia cu Anglicanii, în zilele următoare sinod permanent. În 14-15-16/X trei Congrese naț.[ionale] bis.[ericești]. Deci vezi imposibilitatea absentării de aci, Miron.

Cu frăț.[ești] salutări și binecuvântări
Miron

Datele poștale: București 28 septembrie, Bran 1 octombrie 1935. Ilustrația cărții poștale: chipurile lui Horia și Cloșca („Horya Anführer der walachischen Rebellen” și „Gloska ein Gehülfe des Rebelen Horya” – [sic]). La adresă, inițial scrisese „Cluj Ardeal”.

3.

Telegramă

SEXTIL PUȘCARIU PROFESOR UNIVERSITAR CLUJ
BUCUREȘTI 4888, 36, 20/1, 18/50

MĂ ASOCIEZ DIN TOATĂ INIMA LA MULȚIMEA CARE, APRECIIND BOGĂȚIA ȘI DE MARE VALOARE MUNCA TA UNICĂ, ÎȚI DORESC MULȚI ANI SPRE DESĂVĂRȘIREA MARILOR OPERE NEPIERITOARE. – CU BINECUVÂNTĂRI.

MIRON CRISTEA PATRIARH

De pe ștampilele poștale suprapuse (cu greutate se poate descifra pe ștampila de trimitere: Lipova, 20 ian., iar pe cea de primire: Telegraful Central Cluj 20 ian.), dar și din indicațiile poștale de pe rândul de deasupra textului, se poate data: 20 ianuarie 1937 (în 4 ianuarie, Sextil Pușcariu împlinise 60 de ani, iar în aceeași lună, în ziua de 17, fusese sărbătorit în Aula Universității din Cluj).

1. Anton Pușcariu (1872-1917), fratele mai mare al lui Sextil Pușcariu, inginer; a murit în garnizoană la Bacău de tifos exantematic.
2. Elie (Ilie) Cristea (1868-1939) a fost tuns în monahism, luând numele de Miron, în anul 1902; a fost asesor la Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Sibiului între 1895 și 1909 (când e ales episcop al Caransebeșului); în 28 martie 1908 are loc o primă întâlnire cu moștenitorul tronului imperial, arhiducele Franz Ferdinand, la inițiativa acestuia, care i-a împărțit (luându-l, așadar, drept confident) planurile de federalizare a Imperiului (planuri care urmăreau realizarea Austriei Mari, dar în care Transilvania era văzută ca unindu-se integral cu România); tot Franz Ferdinand l-a ajutat în obținerea confirmării ca episcop din partea guvernului de la Budapesta (care se opunea cu îndârjire acestei alegeri). A participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia în 1 decembrie 1918, fiind membru al delegației de români transilvăneni care a prezentat regelui Ferdinand I Actul Unirii. În 1919 a fost ales mitropolit primat al României reîntregite, iar din 1925 era primul patriarh al României; când scria scrisoarea către Pușcariu, urma ca peste cinci zile să fie numit membru al Regenței Domnești (20 iulie 1927 – 7 iunie 1930). După terminarea Teologiei din Sibiu (1887-1890), Elie Cristea a urmat Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Budapesta (1891-1895); și-a luat doctoratul în 1895, cu o teză intitulată *Eminescu. Viața și opera. Studiu asupra unor creații mai noi din literatura română*. Despre episcopul Miron, vezi și portretul (în alb-negru) pe care i-l face S. Pușcariu în *Memorii*, Editura Minerva, 1978, p. 292-295.
3. În 1 aprilie 1927, Sextil Pușcariu ține, pe baza unor scrisori și a consemnărilor din ziare și reviste din acea perioadă, conferința *Consecințele războiului asupra românilor din Ardeal*. Textul (comentat în „Junimea literară”, xvi, 1927, nr. 8-10, p. 290-292 de către Al. Procopovici, precum și, mai târziu, de Liviu Franga, în „România literară”, x, 1977, nr. 16, p. 19), a fost publicat în „Democrația”, xv, 1927, nr. 6, apoi în volumul *Războiul neatârării 1877-1878. Conferințe ținute la Ateneul Român 1927* (fără editură, sub egida Universității Libere) și reluat, în broșură separată, sub titlul *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, București, Cartea Românească, 1927, 36 p.
4. La Caransebeș a avut loc, în 5-6 octombrie 1935, al Doilea Congres General al F.O.R. (Frația Ortodoxă Română), organizat la împlinirea a 70 de ani de la ieșirea Bisericii bănățene de sub ierarhia sârbească. Sextil Pușcariu a ținut cuvântul de deschidere.

Toate cele de pe uscat de CĂTĂLIN PAVEL

i.
după ce a aflat că vine potopul
noe a început să umble prin anticariate.

a adunat câte șapte exemplare din fiecare carte bună
și câte unul din fiecare carte proastă
și le-a așezat pe rafturi, în arcă.
acum plutește deja de o sută de zile
dar n-a citit încă nici a mia parte din ce e acolo.

în fiecare zi
stă liniștit pe punte
respiră aerul curat, citește
și ar vrea ca această vacanță
să nu se termine niciodată.

ii.
au fost probabil atît de mulți cu o arcă
încît unii n-au reușit să adune
toate animalele necesare
și au fost descalificați.
alții au devenit pirați,
au jefuit și scufundat
pe cei cărora le era scris să fie jefuiți și scufundați.
dar au rămas destui
ca atunci cînd noe a găsit coasta araratului,
el să vadă acolo
un steag deja înfipt pe culme
și niște tipi prietenoși cu ochelari de soare zicînd
mr. noah? have a coke!

și sigur că o arcă
umblă și azi
fără să găsească
un loc de parcare

iii.
în seara de dinaintea potopului
se pun întrebările grele.
de ce nu ia și bufetul de la mama?
or, noe are pe arcă totul calculat.
deja ultimele trei cutii de pantofi
le-a acceptat dincolo de limita de încărcare.
doamna noe vrea însuși cufărul,
un cufăr frumos, cu ferecături.
înăuntru erau niște carpete sau cam așa ceva,
noe nu știuse niciodată exact.

s-a făcut tîrziu, doamna aleargă de colo colo,
nu-și vede capul de bagaje.
noe își pune un păhărel și scapă fără să vrea
un oftat de mulțumire.
la ce oră avem mîine potop? întrebă el
la șapte, zice doamna.
a, este timp, zice noe.

iv.
în dimineața potopului
noe e pe arcă, foarte crispat,
uitîndu-se în toate părțile.
și-a obligat toată familia să suie
și fiii lui, dar mai ales nurorile,
stau cu niște fețe acre
de oameni ținuți din treabă.
și într-adevăr,
niciun strop de ploaie.
pe la prînz noe a trebuit să-i lase să plece
a coborît și el

și s-a închis în cameră.
era a nu știu cîta oară cînd i se făcea figura asta.
era caraghiosul satului
cu corabia trasă la poartă.
familia îl ținea de ramolit
cu alarmele lui false.
noe a ieșit din cameră
abia a doua zi dimineață,
cu un ferăstrău.

dar în arcă i-a găsit pe
ăia mici ai lui fiu-su cel mic,
care se fugăreau,
și n-a vrut să le strice distracția.

v.
cu fiecare zi petrecută pe mare
noe e mai ținofos.
de ce mi-o fi zis să fac arca din chiparos?
oricine știe că lemnul de cedru
are proprietăți superioare.
lățimea mi-a specificat-o drept a șasea parte din lungime,
cînd optim ar fi cinci virgulă cinci.
fereastră la un cot de punte,
ușă într-o coastă? ce design e ăsta?

potopul schimbă presiunea atmosferică –
dacă îmi revine migrena?
uite, nu se mai vede
niciun petic de pămînt,
dar plouă în continuare pentru mai multă
siguranță!
și ce-i mai rău,
toată vara am pierdut-o lucrînd la arcă,
mi-am lăsat acoperișul nereparat.

mi s-a forțat mîna, oameni buni
n-a fost intenția mea să scap.
deși dacă mă enervez,
bodogăne noe,
dau cep la arcă
dintr-o înaltă concepție despre
solidaritate.

vi.
spre sfîrșit, noe a început să deranjeze.
s-a început o investigație, a fost chemată procuratura
și un specialist de la deconstrucție mituri.
să ne prezinte noe mai exact, cu acte,
deci pe ce bază a făcut atunci selecția celor șapte perechi
de animale din fiecare specie.
concursul de ocupare a locurilor
a fost organizat în mod transparent?
contestațiile au fost soluționate la termen?
o oaie suspectează că
strămoșilor ei li s-a cerut pe față o mie de șekeli mită
și dorește recuperarea integrală a sumei.

asociația pentru protecția animalelor a descoperit
că noe luase pe arcă
și pe propriul lui ciune,
față de care se făcuse astfel vinovat de nepotism.

noe a fost trimis la galere.

„Teoremele poetice” ale lui BASARAB NICOLESCU

Ion Pop

UN VOLUM ELEGANT, editat de Curtea Veche, cu texte paralele în limbile franceză și română, cu paginație și ilustrații datorate reputatului plastician Mircea Dumitrescu, reunește „teoremele poetice” ale lui Basarab Nicolescu. Cunoscutul fizician, care debutase la București cu o carte rămasă de referință despre *Cosmologia jocului secund* al lui Ion Barbu (1968), a revenit în ultimii ani foarte adesea ca dascăl universitar și autor de noi cărți importante, într-o postură de cugetător, autor de îndrăznețe eseuri filosofice deschise deopotrivă spre științe și literatură, puse sub emblema „transdisciplinarității”: o formulă sugestivă pentru perspectiva de maximă cuprindere asupra unei lumi în care logica „binară” ce stă la baza dialecticii filosofice se vrea depășită spre orizontul infinit al Realității complex stratificate. Majuscula pusă cuvântului *realitate* semnaleză o multidimensionalitate a lumii care însumează cumva, depășindu-le, stratul macrofizic al lumii naturale, biologicul și cuanticul (psihicul) – după clasificarea lui Stéphane Lupasco. Conceptul de „terț inclus” al acestuia, reluat de Basarab Nicolescu, care îmbogățește teoria lui Lupasco introducând noțiunea de „nivel de realitate”, schimbă, dinamizând-o, viziunea asupra adevărului sau falsului unui anumit dat sau element al lumii, prin propunerea unei zone intermediare în care termenii logic opuși rămân deschiși, într-o relație tensionată, între potențialitate și realizare, după modelul fizicii cuantice. Translate în domeniul esteticului, aceste elemente capătă un relief particular tocmai în măsura în care ele sunt deosebit de apte să explice un astfel de raport încordat în jocul dintre realitate și ficțiunea ei poetico-artistică. Scriind despre *Logica artei sau experiența estetică*, Lupasco evidențiază chiar acest caracter contradictoriu al procesului de creație. Despre mit, fabulă, simbol, alegorie, spunea, de pildă, că „sunt ficțiuni în care realitatea și irealitatea, pe de o parte, cele două adevăruri, afirmativ și negativ, al identității și al non-identității, general și particular, necesar și întâmplător, spațial și temporal etc., pe de altă, coexistă virtual, ca virtualități contradictorii, ca posibili [...], ficțiunea ca mit nu este nici realitate, nici irealitate, ci ceva între ele”. Joc, așadar, dintre virtualizare și realizare pe ambele planuri, aflate într-o contradicție fertilă. „Frumosul, în sens adevărat estetic, va fi, la drept vorbind, contradictoriu, coexistența din ce în ce mai contradictorie a celor două valori logice”...

Nu e locul să dezvoltăm aici aceste complexe reflecții, iar un literat nefamiliarizat cu datele științifice ale fizicii cuantice poate cu atât mai puțin să le abordeze convingător. Am notat doar câteva repere în funcție de care se desfășoară, în linii mari, și meditația din *Teoreme poetice* a lui Basarab Nicolescu,

care indică deja în titlu posibilitatea unei coexistențe și comunicări între cele două perspective asupra lumii ce par mereu incompatibile. Autorul nostru vorbește, desigur, despre „discontinuitatea” și „ruptura” dintre diversele nivele de realitate percepute de conștiință, dar aceasta e o „discontinuitate cuantică” ce permite și saltul de la unul la altul, trecând prin zone intermediare, sintetizate metaforic în sintagma „Valea Mirării”, expresivă pentru ambiguitatea poziției subiectului gânditor/simțitor, coparticipant la „obiectul” cu care se află în relație. Cuvântul „miracol” nu este nici el ocolit, ba se face din el însăși temelia existenței umane, ca dimensiune a ei poetică. Marea diversitate a „măștilor lumii” își găsește formula rezumativă, însumând mai multe nivele de realitate și chiar „principiul general al relativității”, în ceea ce e numit „masca jocurilor” sau „cuvintele marelui joc”.

Structurată tematic, cartea are drept obiecte de reflecție teme precum nivelele de realitate, rațiunea, sensul, transdisciplinaritatea, cosmmodernitatea, poetica cuantică, terțul tainic inclus, și chiar uriașe repere precum „Dumnezeu(i)”¹, Viața-Moartea, încheind cu subiectul, „Eu”. În jurul lor, omul de știință deschis spre poezie construiește o amplă și complexă rețea de reflecții, atingând adesea forma expresivă a aforismului. Propoziții de natură curat pozitivă, științifică, precum „principiul complementarității contradictorii” al lui Niels Bohr, „noțiunea de obiect înlocuită prin cea de eveniment, de relație, de interconexiune”, conform fizicii cuantice, caracterul fluctuant al „conceptelor geometrice”, „teorema lui Gödel” ce pune la îndoială caracterul absolut riguros al matematicii etc. anunță permeabilitatea la imaginarul poetic, pus și el în legătură cu „imaginarul cuantic”. De aici, o afirmație insolită, după care „Poezii sunt cercetătorii cuantici ai terțului tainic inclus”, reformulare a reflecției lupasciene mai sus citate. Prezența factorului afectivitate este în acest cadru firească, încât se poate vorbi despre „metamorfoza conceptului în fapt poetic”, înseși teoremele poetice putând fi definite ca „punct de convergență a fizicii cuantice, a filosofiei Naturii și a experienței interioare”. Într-un loc putem avea impresia că întâlnim o viziune apropiată de cea a lui Nichita Stănescu din *11 elegii*: „Riguroasa aproximare a unui concept științific”. Și, în apropiere: „Să nu confundăm rigoarea și definiția exactă. Prea multe definiții exacteucid rigoarea. Iată de ce cunoașterea poetică este mai riguroasă decât cunoașterea științifică”. După astfel de aserțiuni, propunerea unui „Minister al Afacerilor Cosmice condus de poeți” nu mai pare atât de surprinzătoare, cum nu e nici trimiterea la „nefericirea Internațională a științivilor”, cauzată de „generali-

zarea marilor principii poetice la celelalte domenii ale cunoașterii” pusă pe seama teoremelor poetice.

De fapt, Basarab Nicolescu militează aici pentru maxima flexibilitate a interpretării realităților lumii, la toate nivelele ei, în jocul, cum ar spune Ion Barbu, dintre „rigoare și ferveoare”, prin excelență dinamic, deschis, relativist, cu excluderea oricărui dogmatism. În consecință, autorul va vorbi despre „veselii noștri profeti ai nonsensului [care] nu sunt decât comisarii politici ai gândirii binare”, va evidenția critic caracterul ucigaș al ideologiilor prea sigure de adevărul lor unic, conducând la totalitarisme, al „religiilor-fanatisme” și „religiilor antireligii”. Prin contrast, revoluția e asociată revelației, prin medierea „terțului tainic inclus”, care „aruncă o punte între Natura creaturală și Supranaturală”, între vedere și viziune, având ca „armă secretă” cuvântul poetic. Nici „plumburia postmodernitate” situată sub „soarele negru al sfârșitului” nu-l încântă, propunând, în schimb, conceptul cuprinzător de „cosmodernitate”. Dintr-o asemenea perspectivă e abordată și problema divinului – cu o expresie a lui Lupasco, „orgasmul divin este eternă geneză a pluralității cosmosurilor”, iar „orgasmul lui Dumnezeu” ar fi obiectul celebrării poetice. Subiectul uman are aici un rol fundamental, cum am spus, iar cunoașterea este definită în câteva rânduri drept „co-naștere”, cum o numea expresiv cândva Paul Claudel. O definiție succintă a Eului e aproximată în exigența „să devii tu însuși întrebare”...

Ar fi desigur încă multe de notat pe marginea acestei cărți destul de neobișnuite, scrise, iată, de un savant, care contrazice imaginea rigid articulată despre omul de știință prin excelență „realist”, „pozitiv”, opac la imaginația poetică. Dimpotrivă, Basarab Nicolescu demonstrează aici o disponibilitate maximă față de libertățile imaginarului sensibil, poetic, prin excelență umanist, care-i marchează și etica exigentă tocmai față de această dimensiune umană a cunoașterii, în raportul dinamic-încordat dintre *vedere și viziune*. Nu e de omis, pentru ilustrarea acestei legături a subiectului uman (poetic) cu lumea, nici sintagma de „frumusețe convulsivă” a suprarealiștilor, care ar fi putut amplifica sfera referințelor-argument pentru adaptarea „terțului inclus” în demonstrație. Desigur, putem avea impresia, nu rareori, că fizicianul-poetician lucrează – cum spunea Blaga cândva – mai mult cu arome, cu intuiții, recunoscând în ultimă instanță gradul imens de indeterminare a Realității sau a „Evidenței Absolute”. Umbra luminoasă a Marelui Anonim pare a se proiecta asupra acestor pagini care demonstrează că frontiera dintre știință și poezie e departe de a fi insurmontabilă. ■

CÉLINE și baba

Ciprian Vălcan

ANATOLE FRANCE devenit patron de bordel ar face tot atât de mulți bani ca o obscură tanti Rodica.

Fără ferocitatea bătrânilor scriitori am putea avea falsa impresie că trăim în Disneyland.

Aș acorda titlul de om al anului doar unei babe. Și asta, an după an, vreme de o jumătate de secol.

Doar o babă ar putea fi mai feroce decât Céline.

Babele votează întotdeauna cu Marat. Charlotte Corday li se pare o tîrfă.

Babele au mai multă compasiune pentru un miș chior decât pentru întreaga umanitate.

Inchizitorii au procedat cu multă înțelepciune acuzîndu-le pe babe de vrăjitorie: era singura șansă de a le arde pe rug...

Așa cum ne spune o veche legendă armeană, pentru sufletul fiecărei babe se bat cîte șapte draci.

Nu mi-e teamă de regina-mamă, ci doar de regina-babă.

Un rege bătrîn începe să se teamă de demoni. O regină-babă nu se satură să-i invoce.

Propriul reumatism contează mai mult pentru o babă decât salvarea întregii planete. O zi fără junghiuri e mult mai importantă decât șase miliarde de leșuri.

Un Voltaire care n-ar fi devenit babă n-ar mai fi fost Voltaire. La fel cum Rimbaud trecut de 19 ani n-a mai fost niciodată Rimbaud.

Deloc întîmplător, cele mai bune locuri la execuțiile publice erau ocupate de aristocrați și de babe. Babele n-ar fi îngăduit pentru nimic în lume să le scape nici cea mai mică picătură de sînge.

Babele nu citesc Shakespeare, citesc doar Gogol.

Orice înfruntare dintre Céline și o babă ar fi cîștigată fără probleme de babă: în vreme ce Céline și-ar rosti cu talent imprecaziile, baba i-ar mînji obrajii cu excremente.

Amenințările cu Judecata de Apoi nu au niciun efect asupra babelor. Pe ele nu le impresionează focurile iadului, ci doar rugurile din piața publică.

Dacă s-ar hotărî să scrie jurnale, babele ar scrie precum Léon Bloy.

Perspicacitatea psihologică a lui Nietzsche e datorată frecvențării babelor. Opera lui n-ar fi fost la fel fără Malwida.

Discipolii babelor nu sfîrșesc niciodată pe eșafod.

Babele sînt singurii discipoli autentici ai cinicului Diogene.

Lingușitori mai iscușiți decât babele nu poți găsi nici la curtea Marelui Rege.

Poate că religia finalului nu va fi religia Paracletului, ci religia Babei.

Nu Sfîntul Duh, ci Baba eternă.

Copiii trăiesc încă în vecinătatea zeilor. Noi, ceilalți, în vecinătatea babelor.

Dacă i s-ar permite să mai creeze încă o dată lumea, baba ar găsi o soluție originală: ne-ar face pe toți babe...

Să trăiești într-o lume în care și tuaregii să fie doar babe...

Ne naștem zei și sfîrșim ca babe. Nu e deloc surprinzător că ajungem să ne temem pentru soarta sufletului nostru.

• Umbre. Foto: Amalia Lumei

Alte inedite

Ștefan Aug. Doinaș

UNEORI TIMPUL ne aduce surprize fără să le așteptăm. Frunzărind zilele trecute paginile *Universului literar* din 1941, mare mi-a fost mirarea de a fi descoperit într-unul din numere, la colțul aproape uitat al „Poștei redacției”, semnătura lui Ștefan Aug. Doinaș în josul a două poezii. Debutând în poezie abia cu doi ani înainte, în 1939, la *Jurnalul literar* al lui G. Călinescu, el trimisese respectivele versuri la *Universul literar*, unde tânărul Victor Popescu, fiul lui Stelian Popescu, primise de la tatăl său împuternicirea de a superviza revista. Acesta a dat mare importanță debuturilor, deschizând număr de număr în paginile revistei o „Poșta a redacției” extrem de bogată și generoasă, care a atras pe mulți tineri. Ulterior rubrica i-a fost încredințată lui Ștefan Baciu, cel care a patronat-o timp de câțiva ani, sub titlul de „Condeie noi”, în care, număr de număr, ataca câte o problemă de poietică și de cultură literară, publicând apoi pe cei mai buni în paginile revistei. Așa s-a întâmplat și cu Ștefan Aug. Doinaș, care trece pe la poșta redacției doar cu aceste două poezii, restul fiindu-i publicate, uneori însoțite de comentarii încurajatoare și laudative de către confratele mai vârstnic. Uitate pentru totdeauna acolo de poet, ele ies acum la lumină, îmbogățind antumele poetului.

Pentru cea din urmă poezie nu avem decât sumare supoziții. Cu ceva timp după stingerea din viață a Monicăi Lazăr, cu care fusesem în bune relații, am vizitat-o acasă pe mama sa, soră a profesorului Goia de la Medicină. Se afla pe pat de oarecare vreme, trăindu-și ultimii ani într-o singurătate impusă. Mi-a cerut sfatul în legătură cu biblioteca fiicei sale, care se sinucisese la aflarea veștii că N. Ceaușescu ar fi dat dispoziție să i se demoleze vila de la începutul străzii Andrei Mureșanu, ca să facă loc unei noi sistematizări. Am opinat să deschidem un fond de arhivă în cadrul Bibliotecii Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, unde lucram în acel moment. Mi-a dat mâna liberă să aleg și să triez cărțile și o parte din manuscrisele universitarei, câte mai rămăseseră. Fondul l-am creat imediat, intenționând să pregătesc și o ediție din scrierile defunctei. Ediția a fost gata peste puțină vreme, iar prefața a scris-o profesorul Mircea Zăciu, care ne-a furnizat astfel o nouă inedită (aflată în prezent în posesia lui Mircea Petean, căruia i-am încredințat, după moartea profesorului, ediția pe care am lucrat-o). Din păcate, Irina Petraș, cea care ne-a cerut cartea pentru Editura Didactică și Pedagogică, n-a mai avut fondurile necesare spre a o publica în acel an, iar intenția noastră a eșuat. Singur profesorul Zăciu s-a ales, în urma semnării mele, cu un frumos desen în tuș al lui Ion Vlasiu reprezentându-l pe Lucian Blaga, iar mie mi-au rămas ca amintire pagina cu amintirea de față și un text inedit de Mircea Zăciu, reprezentând prefața ediției Monica Lazăr. Frumosul tablou al lui Ion Vlasiu îl destinase Societății „Lucian Blaga”, al cărei membru fondator eram, și sperasem ca tabloul să-l putem afișa în Sala „Ioan Mușlea” a Bibliotecii Centrale Universitare, acolo unde, în fiecare an, avea loc deschiderea festivă a Festivalului Internațional „Lucian Blaga”. Îi adusesem la cunoștință intenția mea și lui Liviu Petrescu, președintele din acel moment al Societății, și el își manifestase nerăbdarea de a-l avea cât mai repede. Când m-am dus să-l ridic în numele Societății, Doamna Lazăr mi-a destăinuit că n-a putut să-l refuze pe profesorul Zăciu, care i l-a solicitat. Așa că am rămas fără frumosul tablou Lucian Blaga. Reîntâlnindu-l după puțină vreme, l-am rugat pe profesor un singur lucru: ca tabloul să rămână în țară, sperând astfel să-l pot recupera pentru respectiva Societate. Ce s-a întâmplat cu respectivul tablou după moartea profesorului n-am putut afla, deși am încercat, prin intermediul celor apropiați profesorului, să află. Ultima dată l-am văzut atârnat deasupra biroului său din camera de lucru pe care o avea la etajul casei sale de pe Bisericii Ortodoxe, unde am putut admira din nou tușele meșteșugite ale Maestrului. Însă, punând în ordine manuscrisele Monicăi Lazăr, am dat peste această bucată de hârtie, pe care se afla scrisul olograf al poetului Ștefan Aug. Doinaș, cu poezia *O, amintiri...*, pe care o publicăm astăzi aici.

MIRCEA POPA

Tăcere

Cresc norii cu cocoșe de clăbuci
sub cerul viu cu stele pe șnururi;
ogrăzile, cu umerii-n uluci
dau spectrelor lunatice contururi.

Pe-aici aripi de-ntunerice, din cuiabar,
nocturne păsări poposesc pe casă,
pe suflet, ca un cântec de mătasă,
îți poți desface caierul lunar.

Izvoare-ntoarse-n ochi sticloși de jderi
curg codrilor în cupe pentru prânzuri...
halucinante fășii de tăceri
așteaptă-n energii de cântec să le spânzuri.

(*Universul literar*, I, 1941, nr. 16, 12 aprilie, p. 6, la „Poșta redacției”)

Sud

Un echinox nostalgic stârnește aripi repezi
peste surâsul verde de steaguri vegetale
coloanele de ape cu cânt întors în lespezi
despătură pe coame heraldice ducale.

Amiaza zilei-perlă-cu despletiri solare
vuieste lung în golfuri de alge și meduze
preludiu simfonic de lumânări stelare
ce va-nflori regală cu zâmbete obtuze.

Întregul aer fraged e clopot plin de glasuri,
Tăcerile albastre se sfâșie-n ectenii...
Din insule cu vrajă nescrisă în atlasuri
Văslire de galeră aduce mirodenii.

... Aievea, echinoxul răsare-alături ud
iar chiotul vibrează oriunde mă întorn.
În mine, revărsarea luminii de la sus
O beau barbari de ceață din cupele de corn.

(*Universul literar*, I, 1941, nr. 16, 12 aprilie, p. 6, la „Poșta redacției”)

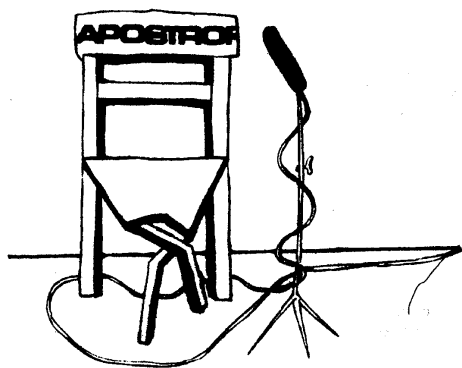
O, amintiri...

O, amintiri străpunse de pumnal!
Atât de triste sunteți pentru unii,
otrăvuri dulci pe care doar nebunii
vă sorb din cupe clare de cristal.

Mi-aduc aminte noaptea și alunii
Ce ne loveau cu frunze de opal
și trupul tău de aburi, pur și pal,
sub gura mea și fulgerile lunii.
Și dintr-odată parc-un vânt subțire
făcu-ntre noi un semn de despărțire
stingând văpaia care ne vrăjea!

Și iată că de-atunci aluni și lună
sunt ne-nctat aievea și-mpreună,
iar singură, și-n vis, doar gura mea.

(Poezie inedită, olografă, scrisă pe o foaie de caiet cu pătrățele
cu cerneală albastră și aflată în arhiva Monicăi Lazăr)

Apostrof: *Dragă Andrei, trăiești de ani de zile în Germania. Putem înțelege motivele care te-au făcut să pleci și care te opresc să te întorci. Cum se face totuși că ai rămas atât de legat de literatura română, căci publici mereu în România?*

Andrei Zanca: E ora 4 în zori aici, în hotelul situat pe-o insulă de pe fluviul Neckar, aproape de locul unde s-a născut Hölderlin. Mi-am ales voit acest loc de muncă, renunțând la toate pregătirile mele universitare, la locurile oferite și temporar și acceptate, spre a lucra aici doar noaptea. Au trecut de atunci cincisprezece ani, în care grație unor limbi străine pe care le vorbesc curent, lejer, am putut citi aici enorm și am putut și scrie câteva cărți, însă mai ales am putut gusta liniștea și tăcerea deplină în izolarea nocturnă a insulei. Restul zilei, puținul care mai rămâne din ea până la următoarea noapte îl dedic alor mei. Eu m-am îndepărtat doar spațial, adică am așezat doar o distanță benefic-blestată, fiindcă inima mea a rămas mereu acolo între coline. Și-apoi, cum spunea cineva, cum poți scrie o scrisoare de iubire într-o limbă străină? Prima lecție de poezie o primim când începem a bolborosi în limba maternă primele cuvinte. Mai târziu descoperi că poezia genuină e cea care se sustrage rostirii, reclusiunii noționale, înfiripând în cel care intră în rezonanță cu ea o stare inefabilă. Poetul genuin este de aceea un exilat prin excelență oriunde s-ar afla pe acest pământ. Însuși Celan, care scria și vorbea la fel de bine și germana, și româna, spunea cam așa: cine scrie în două limbi minte în una...

Apostrof: *Ce importanță au pentru tine, în Germania fiind, anii de formare la Cluj?*

Andrei Zanca: Anii de formare în Cluj, cum îi denumiți, au fost și cei mai frumoși și mai spontani. Eram tineri, eram solidari, chiar dacă cineva va zâmbi acum la acest lucru, aveam o revistă superbă, care ar merita scoasă în volume de antologie selectată, o revistă generoasă, însă respectând strict criteriul valorii și-n care au apărut pentru prima oară mulți din generația așa-numită optzecistă din București, Iași, Timișoara, unde textele lor nu puteau apărea. Lucrul acesta ar merita evocat cronologic în acest sens și exemplificat cu textele de rigoare. Revista *Echinox*, căci de ea e vorba, a avut un rol absolut de pionierat, cam ignorat de mulți exegeți, în ceea ce privește punctul nodal de ramificare a multor acte culturale de azi.

Apostrof: *În ce fel te influențează mediul în care trăiești în scrierile tale?*

Andrei Zanca: Cum am mai menționat, lucrez doar noaptea, încât după 15 ani mi s-a schimbat complet bioritmul; astfel încât, nici atunci când sunt liber, nu pot dormi decât înspre ora 6 în zori. Colind noaptea împrejurimile, pădurile, viile și colinele de pe aci, împreună cu câinele meu, ori mă țin la curent cu tot ce apare și se întâmplă în Țară, grație unor prieteni de nădejde, care îmi trimit cam tot ce apare prin Țară și care au și niște bloguri excelente. Mediul din jur îl constituie pădurile, cărțile, în această *însingurare a reîntoarcerii transparente*, cum i-am spus eu, fiindcă trec luni de zile până să întâlnesc pe cineva ori până să schimb o vorbă cu cineva. Cei câțiva cunoscuți mai apropiați se află la distanțe mari, iar eu nu mă pot decide să-i vizitez: ce-aș face noaptea la ei, când ei dorm, iar eu nu pot? Izolarea mea este, așadar, deplină și sporită și de un trai extrem de modest din anume motive, pe care nu le mai evoc aici.

Apostrof: *Ai reușit să pătrunzi cu literatura ta în spațiul culturii germane? Cum rămâne un scriitor, format în mediul românesc și ajuns în mediul german, în continuare scriitor român?*

Andrei Zanca: Nu m-a prea interesat o pătrundere, cum spuneți cu o nuanță suav-belicoasă, în niciun alt spațiu. Singura carte în limba germană am scris-o în trei săptămâni, ca un ecou palid la cărțile mele anterioare de poezie și a fost scoasă manual de un prieten la Leonberg. Am scos-o la unele insistențe, însă în afară de un cerc de apropiați nu am expediat-o niciunde. Într-adevăr, rămân mereu pe gânduri, de fiecare dată când aproape orice incursiune critică la adresa mea începe cu vorbele: exilat, deșărat etc., o altă rămășiță a vremurilor triste – vreau să cred –, când mă gândesc că tuturor scriitorilor occidentali, care au scris în limba lor maternă departe de țara lor de origine, nu li se alipește această ștampilă cu o anume amăreală și satisfacție eufemistă. Și mai ales nu sunt trecuți cu abilitate sub tăcere când e vorba de o evocare în vreun context ad-hoc din țara lor. În această izolare aproape deplină (și cred că aici se află una dintre pricinile intime ale unor umori), gândurile, iubirea în decantarea lor își sporesc în mod paradoxal intensitatea, tocmai fiindcă nu se lasă contaminate de un context. Într-adevăr, e lesne să te retragi în izolare. Însă din toate cărțile mele scrise doar în limba mea maternă se poate observa că ele vizează deplin Țara, atât în cele poetice ori în singura mea carte de proză scurtă, *Minuturi*, cât și în cele trei cărți de eseuri, precum și în miile de pagini traduse din autori diverși. Tematica nu are nicio deviere de la acest „interlocutor”. Dimpotrivă, poate a fost la un moment dat prea „programatică”. Tocmai de aceea însingurarea mea este mereu una a reîntoarcerii.

Dacă e lesne să te retragi, și mai greu, poate cel mai greu lucru este să-ți menții nealterată inima, pacea lăuntrică, compasiunea în mijlocul larmei, vulgarității, neghiobiei, înțicăloșirii și manipulării din jur. Inima nu cunoaște distanța. În această însingurare (și acest lucru este valabil pentru toți cei aflați spațial departe de Țară) se decantează o anume iubire, se limpezesc gândurile și sentimentele, se purifică de orice fel de umori, pe care le trăiește implicit, mai mult ori mai puțin (depinde de nivelul de receptare a conștiinței), unul prins în context. Și încă ceva: cred că despre iubirea de meleaș și de mamă ar trebui să scriem doar cu cerneală simpatică, iar imaginea țării să o facem, cum îmi spunea și Monica Lovinescu, mai întâi în Țară.

Apostrof: *Ce înseamnă cultura română pentru tine?*

Andrei Zanca: Dacă ne gândim la unii scriitori români, care au început să scrie în limba meleașului de adopție și care au avut succes (mai puțin poeții, firește), se poate observa un lucru straniu: suflul culturii, al simțirii românești deplin asumate și trăite se infiltrează pe nesimțite în artefactele acelei limbi, configurându-i o altă rezonanță parcă, un alt soi de vigoare, care ține pe undeva de o anume frenezie a vitalului, de o anume prospețime afectivă (firește cu apanajul sporirii ei odată cu depărtarea), și care îi surprinde mereu – prin revelarea valențelor proprii lor limbi – pe receptorii ei nativi, fie profesioniști ori doar simpli lectori. Asta este cultura română pentru mine. Și apoi, cum s-ar putea deschide o poartă maramureșeană cu un șperaclu Bosch?...

Apostrof: *Când scrii, și cum?*

Andrei Zanca: Problema asta a lui *cum* și *când* mi-a adus aminte de o toamnă târzie a anului 1988, când mă aflam în autobuz în drum spre liceul unde predam. Într-o stație s-a urcat un prieten poet, profesor și el. Înghesuți noi așa, hurducați, însă mai ales bântuiți de un soi de severă lehamite din varii motive, nu ne prea venea să schimbăm o vorbă. Totuși l-am întrebat, așa, ca între două pahare...: *Mai scrii?* Și el se uită la mine cu un soi de poker-face printre hâcuri și alte gemete și apoi îmi spune cu un ton alb: *Ce?*... Totul se reîntoarce parcă la prima întrebare cu răsfrângere asupra întregului interviu, pe scurt: există texte înfiripate cu o *anume intenție*, texte „făcute”, cum s-ar spune, *texte funcționale*. Apoi, există texte care se ivesc spontan, neintenționat, ca un dat, texte care se *întâmplă*, care se anunță imperios în perimetrul conștiinței în anume momente ale liniștii, ale abandonului, însă mai ales ale unei anume smerenii, și care scot la iveală adâncul din noi, înfiripând un soi de re-ligare, de re-legare de un anume miez (prin care în fond, în adânc de adânc,

ne suntem cu toții tare asemănători – „temeiul primordial al lui Dumnezeu și al sufletului fiind unul și același“, Meister Eckhart). Și-apoi, există larva. Când „elevată“, când cu un *dampf* de mahala. Adorno mai evoca și specia celui *Bildungskonsument*, adică unul care, prin cunoștințele sale însușite dintr-un domeniu, dorește mai ales să le demonstreze, să epateze cu ele, să le „proiecteze“ cu emfază în jur; acest soi de formare/cultivare înmagazinată aflat sub egida egoului e departe însă de experimentarea/aflarea de trăirea individuală a autorului, pe care îl „declamă“ *Konsument*-ul, fenomene pe care nu le-a pătruns/experimentat cu evlavie el însuși, în fond fiind vorba de interpretii/creatorii cărora le este mai de preț postamentarea egoului decât slujirea operei de artă. Lucru care îl apropie periculos pe acest soi de „creator“ de trăiri „simbiotice“, cu recurențe mitomane... Beethoven declara undeva, spre absoluta mea surprindere, Bettinei von Arnim: *toate invențiile genuine înfiripă un progres moral...*

Apostrof: *Ce e preferabil în poezie: să revii la teme și motive sau să cauți mereu noul?*

Andrei Zanca: Trăim într-o lume în care s-a ivit următorul pericol tot mai extins: ei cred că văd, însă nu văd decât cuvinte; cred că simt, însă doar gândesc sentimentele. Apoi, când cauți cu tot dinadinsul noul, acesta – ca în orice act al căutării încrâncenate în spațiul care ne definește cel mai ferm, și anume cel invizibil, al gândurilor și sentimentelor – se îndepărtează, se ascunde tot mai mult. Trebuie să te lași găsit. Și pentru asta e nevoie de o lungă pregătire în solitudine. Noul, atât de obsedant la unii prieteni ai mei din anii trecuți și care i-a făcut să-și irosească/rateze trăirea nemijlocită a frânturii lor de viață, n-a fost oare mai mult un derivat al egoului, o chestiune extraliterară? Bach este cea mai bună pildă în acest sens, cu nesfârșitele sale variațiuni pe aceeași temă, în care inserarea noului se petrece firesc; însă el era pătruns de dumnezeire, atât de deplin și de firesc, cum ar respira... Noul îmi pare a fi mai ales eșecul căutării lui în... variațiunile sale individuale, deseori tragice. El este un rezultat spontan al harului, al datului, al auscultării, un dar pentru cel care prin smerenie știe că nu este decât o coardă din nesfârșitele corzi ale orchestrei, ale acestei lumi, care e pianul lui Dumnezeu, cum se spunea în excelentul film *The Ocean Pianist* al marelui regizor italian Giuseppe Tornatore.

Apostrof: *Care sunt criteriile care te determină să alegi o carte sau alta în vederea traducerii?*

Andrei Zanca: Ca o prelungire a „interlocutorului“ meu dintotdeauna evocat mai sus, ca o atestare a acelei afirmații pot spune că până azi nu mi-am ales autorii în vederea transpunerii lor în română cum mi-ar fi cerut inima: i-am ales spre a înfiripa o punte culturală cu Țara. Am încercat să încropesc o legătură între marile edituri de aici și cele din Țară: edituri celebre precum Suhrkamp, Fischer ori nu mai puțin celebra editură a lui Enzensberger, apoi editura Carl Hanser, prin șeful (și scriitorul) Michael Krüger (care a mi-a scris de curând că e de acord să vină cu mine la Cluj, la lansarea

rea cărții sale traduse de mine). Așadar, am încercat să realizez un soi de traduceri reciproce între edituri etc., traducând și intrând în legătură cu autori care ocupau în același timp și o poziție anume în cadrul culturii. Lucru care a fost „ignorat“ de cele trei edituri române (unde am încercat succesiv să public niște autori germani în traducerea mea, dat fiind că una după alta au lăsat să treacă termenul de un an prevăzut până la apariția cărții într-un contract pe care l-au semnat...). Forurile germane – neînțelegând deloc cum poți semna un contract și apoi să nu te ții de el – au anulat pe rând contractele, mirați de încercările mele reluate, succesive la alte două edituri, care la fel au „acționat“. Am încetat vreme de 12 ani orice fel de activitate de traducere în volum, mângâindu-mă doar la apariții de autori traduși prin revistele din Țară. Într-un fel, am cam șifonat astfel niște prietenii valoroase aici, fiindcă oamenii aceștia nu prea înțelegeau la rândul lor că eu de aici nu pot face prea multe (deși tot greul administrativ al zecilor de documente, mailuri, telefoane, scrisori a căzut firește tot în sarcina mea; o instituție germană, Goethe Institut, mai plătea pe atunci copyrightul pe cinci ani, pe traducător și o parte din tipar... și totuși, iată...). Și-apoi, dintre cei 17 scriitori germani traduși și scoși pe unde am putut, n-a scris un rând nicio revistă din Țară, lucru iarăși foarte straniu, dacă nu semnificativ... „Firește“, nu prea au apărut se pare nici prin librării, iar prin această gravă carență în domeniul editorial nu au făcut decât să întărească o centralizare, o așezare editorială pe caste, și nu o concurență echitabilă a unei piețe libere, indiferent de locul unde s-ar afla editura. Restul vi-l puteți închipui...

Apostrof: *Ce e mai detestabil în cultura occidentală?*

Andrei Zanca: Nu mă interesează industria culturală spre care se tinde pretutindeni ori treptata ei desființare laolaltă cu sistemul educațional, cu excepția celui robotizat, cum se presimte în acest act al globalizării, într-o manipulare mai sigură, mai lesnicioasă (căci dacă se distruge tradiția, cultura, școala se distruge individualitatea, însăși rădăcina „Arborelui“, și oamenii devin manipulabili, nu-i așa?). Pe mine mă interesează mai ales actul individual autentic contopit într-o sinergie colectivă: *picătura știe că este în mare, dar nu știe că întreaga mare se află în ea* (Ma Ananda May adresându-se lui Karlfried Graf Dürckheim în India). O formă responsabilă și care presupune un anume nivel al conștiinței (și aici se produce ruptura atât de stranie între har și caracter); într-o cultură genuină nu se poate vorbi de detestabil... detestabil este însă felul cum este tratată (ori trecută sub tăcere, ignorată) o asemenea cultură, dacă nu chiar – cum este în cazul experimentelor din domeniul spiritual, al conștiinței – mușamalizată, luată în derâdere, desființată cu rafinament diabolic de foruri mai ales în unele universități de dincolo de ocean, în vreme ce rușii sunt în acest domeniu extrem de avansați. Însă spre a mă conforma pe scurt întrebării: tot ce are de a face cu o anume *superficialitate* (mediocrizare voită într-o manipulare mai lesnicioasă, în TV, radio, așa-zisele arte etc.). *Sacru și superficial*, iată răspunsul pe scurt la

• Andrei Zanca.

întrebare; însă – spre a se înțelege mai bine –, și în sensul unui maestru oriental: „Nimic nu e sacru“ (fiindcă totul e sacru).

Apostrof: *Describe-ne o săptămână din viața ta...*

Andrei Zanca: Cum poți să descrii o săptămână din viața unuia care se simte pe Cale? Nimic neobișnuit în afară; totul fascinant și zguduitor, lăuntric... iar dacă... mă întreb nu știu, dacă nu mă întreb, știu... așa e, maestre Augustin...

Apostrof: *Ce a mai rămas de spus?*

Andrei Zanca: Să se insinueze oare și o nuanță amară, dezabuzată în această întrebare ori doar un îndemn generos la un comentariu concludiv?... Întotdeauna, lucrul de care ne temem cel mai mult s-a și întâmplat... Încât dacă am ignorat igienizarea socială, atunci când trebuia, apucați fiind noi de o altă streche, care eluda o Intenționalitate benefică, ca punct de pornire a oricărui act uman, nu ne rămâne decât reluarea culturii pentru gesturile individuale cele mai „neînsemnate“...

Nimic nu poate schimba ceva dacă nu ne schimbăm noi înșine lăuntric... Întrebarea este cum poți declanșa acest lucru, nu-i așa? Ei bine, ajunge să înceapă unul singur, ca apoi, grație câmpului morfogenetic din jur, lucrul să înceapă a contamina... Și va contamina prin pildă, lucru garantat, și de care mare nevoie mai are generația tânără; atât de mare încât îl și neagă deja cu toată forța... Însă nici marea nu se ridică la cer decât picătură cu picătură, nu-i așa?

Și apoi, ar ajunge dacă fiecare s-ar apleca cu dăruire, cu mare băgare de seamă și tandrețe doar asupra celor ce se află *numai la o aruncătură de băț* în jurul lui...

Interviu realizat de redacția *Apostrof*

Ospiciul local

Flavius Lucăcel

LOLA
GRETA
ROLI
LULU
TINOLETI
VOCEA DE LA DIFUZOR

Scena 1

Locuință spațioasă, o aripă a casei elegantă, cealaltă lăsată în paragină. O parte din acțiune se va desfășura în beciul casei, amenajat ca ospiciu. Locatarii, oameni comuni, de profesii diferite, dar cu idealuri asemănătoare: să trăiască bine, să moară frumos. Toți în beciul casei, spațiul de terapie al ospiciului local, urmăresc la televizor știrile politice.

LULU: Ai mei sunt cei mai buni.
TINOLETI: Toți ai tăi sunt proști. Niște proști. Ai mei sunt frumoși și deștepți.
GRETA: Ba ai mei (*cântă*). Vine foamea / Bine-mi pare / Ai mei o au cea mai tare.
ROLI: Ai mei sunt înalți ca brazii. Piticilor! Pitici ca și piticii voștri.
LOLA: Grași și puternici, cu mușchi, nu glumă. Ai mei au pectorali, ai voștri platfus.
LULU: Deștepții mei au trei perechi de chiloți.
TINOLETI: Proști. Ai tăi sunt proști. (*Cântă*.) Pantofii lucioși/ Îi fac pe ai mei/ Inconfundabili de frumoși.
LOLA: Grașii sunt primii. Ascultați-mă, au greutate, nu se încovoaje.
ROLI: Înalții sunt în față mereu, chiar dacă piticii voștri se agită. Recunosc, au detentă, dar nu le ajută la nimic.
LULU: Ai mei vor schimbare.
TINOLETI: Schimbăm schimbarea voastră.
LOLA: Noi radem toate schimbările. Instaurăm instabilitatea constructivă.
GRETA: Colorații și târfele sunt prioritatea noastră.
ROLI: Curățenie la locul de muncă. Ne-o dorim cu drag, o facem cu plăcere.

La televizor, rubrica sportivă.

LULU: Am câștigat.
TINOLETI: Ați pierdut. Noi am câștigat. Pasăm ca la carte.
GRETA: Câștigătorii sunt ai mei. Țin cu arbitrii. Săracii arbitri, cum duc ei tot greul.
LOLA: Noi suntem câștigători. Nici nu e de mirare, la cât investim.
ROLI: Citește, în pizda mă-tii, corect. Cifrele spun altceva. Asta-i clasamentul.

Rubrica meteo.

LULU: Soarele a răsărit la 7,40 pentru mine și ai mei. De dimineață o avem tare. Ne-am folosit-o toată noaptea și e tot beton.
LOLA: Sexoșilor gerul le îngheață biluțele. Grașilor le priește zăpada.

Replicile următoare vor fi cântate.

TINOLETI: Zăpada e bună pentru obraji frumoși. Îi face și mai arătoși.
ROLI: Troienește, viscolește, pe înalți nu-i depășește.
LULU: Ei sunt primii care mor/ Fac cangrenă la picior.
LOLA: Voi cu ai voștri să muriți.
GRETA (*tipăt*): Muriți voi!
TINOLETI: Vă doresc moarte ușoară/ Înceați cu unt deseară.
ROLI: Sponsor principal frigiderul de sub geam.

Începe o bătaie generală.

Scena 2

Toți în cămașă de forță ori la terapie de grup.

VOCEA DE LA DIFUZOR: Aceleași dispute banale. De azi începem o serie de terapie pe teme serioase. Prima temă: cum ai vrea să arate înmormântarea ta? Greta, începem cu tine.
GRETA: Eu la înmormântarea mea aș vrea să fiu însoțită de Tinoleți, fostul meu coleg care în liceu mi-a tras două palme zdravene în buda băieților de la etajul trei.
LULU: Ți-a mai făcut el și altceva.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Liniște. Continuați, doamna Greta.
GRETA (*cântă*): Mi-ar plăcea să port ceva/ Ușor bineînțeles/ Dacă ar fi vară/ Un decolteu/ Brodat/ Care să-mi pună în valoare/ Sâni revărșați/ Plus o pălărie de paie cu maci/ Iar în apropiere să se audă mugind/ Cel puțin două vaci.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Interesant.
GRETA (*cântă*): Pe peluză lângă sicriu/ Tinoleți îmbrăcat în vizitiu/ Bineînțeles, nici el viu.
TINOLETI: Coincidență de nume.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Mulțumesc. Domnule Roli, vă rog.
ROLI (*cântă*): Ca la nunta unui fost președinte/ Aș vrea să fiu plâns fierbinte./ Aș prefera un costum de catifea/ Iar pe piept o tini-chea/ Pe ambele părți cu fața mea./ Să se bea șampanie/ Până la companie./ Șapte fete deocheate/ Să mă scarpine pe spate./ Eu să beau Dom Perignon/ În cavoul de beton/ Cu colegii de pluton/ Îmbrăcați doar în veston.
TINOLETI (*cântă*): Mărg cătanele pă ștrec/ Îmbrăcate-n pielea goală/ Și cu mâsurile-n jeb.
ROLI: Ești tu deștept. Deșteptule.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Continuați, domnul Roli, nu vă lăsați întrerupt.
ROLI (*cântă*): Muzica ambientală/ Un trombon și o chitară/ Voci de albi/ Versuri subtile/ Ce-am fost eu/ Doar despre mine.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Suficient. Domnule Lulu, continuați dumneavoastră.
LULU (*cântă*): Să fiu bocit o lună de Madonna/ Să-mi țină lumânarea Maradona/ Iar groapa să mi-o astupe-un marinar/ Nu prea înalt/ Chelbos/ Cu-n ochi de chihlimbar.
VOCEA DE LA DIFUZOR: E prea extravagant. Dorințele acestea depășesc orice buget.
LULU (*cântă*): Când mi-ar trece cortegiul funerar/ Cu șuturi în fund din fiecare bar/ Să scoateți bețivii pe trotuar.
LOLA: Uau!
LULU (*cântă*): Zborul avioanelor deviat departe/ Sufletului meu lăsându-i-se culoar liber/ Să se înalțe, să coboare/ Pe la fete pe sub poale.
LOLA (*cântă*): Pe sub... degeaba.
VOCEA DE LA DIFUZOR: Liniște. Continuați, vă rog.
LULU: Mi-ar mai plăcea să nu bată vântul, iar peștii să alunece discret printre bulele mici ieșite din gurile lor. Între ape, dragilor mei, le-aș ține un discurs lung și dens, mințindu-i bineînțeles că lumea a mers mai bine cu mine, că lumea se va opri fără mine. (*Cântă*.) Și aș mai vrea ceva, să-i iau locul lui Lenin în piața aceea din Moscova.

Scena 3

În partea elegantă a casei, Lulu o curtează pe Lola, care este îmbrăcată elegant și mănâncă unt dintr-un bol argintiu elegant.

LULU: Tu zici că ești așa!
LOLA: Păi nu sunt?
LULU: Poate ești și pentru că mănânci zilnic unt. Dar e în regulă.
LOLA: Și tu mănânci.
LULU: Mănânc, dar alerg.

• Flavius Lucăcel. Foto: Amalia Lumei

LOLA: Știi foarte bine. Înainte nu eram așa.
 LULU: Ne cunoaștem de la trei ani. Într-adevăr, nu erai așa.
 LOLA: Așa cum? Nu-i frumos ce faci.
 LULU: Ce dracu' fac? Vreau să spun... Pentru mine ești... Eu prefer... Înainte, ca să fiu sincer, mă deranjau... Nu erau genul meu cele ca...
 LOLA: Ajunge. După o anumită vârstă, bărbații adevărați apreciază volumele.
 LULU: Și eu ce fac?
 LOLA: Țu nu mai ai...
 LULU: Ce?
 LOLA: A, nu, nimic.
 LULU: Fii curajoasă și spune-mi. Vorbim serios?
 LOLA: Crezi că suntem toți schizofreni?
 LULU: La întâlniri, vocea de la difuzor așa susține. Ce ziceai că nu mai am?
 LOLA: Vocea aceea e a cuiva, nu ești curios a cui?
 LULU: Stăteai în colț ca o bleagă. Te-am invitat să vorbim ceva serios. Uite unde am ajuns. Am tot ce-mi trebuie.
 LOLA: Amintește-ți. Nu am fost întotdeauna așa. Au început să se pună după ce m-am lăsat de fumat. Și tu nu mai puteai să...
 LULU: Asta am stabilit-o. Înainte nu erai așa. Zi odată ce ai de zis.
 LOLA: De atunci se adună gram după gram. Nu am nimic de zis. M-ai vrut grasă, uite-mă, sunt o balenă.
 LULU: Ești ok.
 LOLA: Nu pot să zic același lucru despre tine.
 LULU: Vorbim serios?
 LOLA: Ești prost?
 LULU: Cum am ajuns în grupul ăsta de retardați?
 LOLA: Ce întrebare e asta? Suntem în grup dintotdeauna.
 LULU: Nu-mi aduc aminte când au apărut atâția nenorociți.
 LOLA: La șaisprezece ani aveam foarte multe în comun.
 LULU: Avem și acuma destule.
 LOLA: Avem pe dracu'. Acum ești la fel ca toți cei de-aici.
 LULU: Cu școlile mele?
 LOLA: Ale noastre, ale mele, ale tale, la ce ne ajută? Zilnic participăm la terapii cu toată lumea asta pestriță care pute.
 LULU: Refuză.
 LOLA: O fac din inerție.
 LULU: Înseamnă că mergi de bunăvoie, nu te tot plânge.
 LOLA: În starea în care sunt îmi face bine.
 LULU: Ce știi tu?
 LOLA: Încetează, ce urmărești?
 LULU: Nimic.
 LOLA: Sunt un pic mai echilibrată. Chiar, sunt mai echilibrată?
 LULU: Naiba știe. Dacă aș vrea cu adevărat să ți-o trag, ți-aș zice că ești foarte echilibrată.
 LOLA: Nu-ți mai ies șmecheriile astea.
 LULU: Am o idee cu căcănarii ăștia, cu vecinii.
 LOLA: Nu-ți mai iese nimic.
 LULU: Păstrează-ți pentru tine remarcile.
 LOLA: Pentru că ești un...
 LULU: Abține-te, o să spui o prostie ireparabilă.
 LOLA: Un... fragil emoțional. Dar nu e o rușine, e plin de bărbați fragili... Mai moi... Moluți... Molișori...
 LULU: Ești tu puternică.
 LOLA: Nu am spus asta.
 LULU: Ți-ai ales un moment prost să devii independentă. Vin vremuri grele.

LOLA: Încerci să mă sperii. Cu asta vrei să te reabilitezi în fața mea?
 LULU: Cineva face un abuz cu noi.
 LOLA: Țu nu cu mine?
 LULU: În partea cealaltă a casei e o mizerie...
 LOLA: Când trăia bietul tata nu ți-ai fi permis.
 LULU: O țin intenționat așa. Iar nouă ne lipsesc zilnic lucruri. Suntem pe cont propriu.
 LOLA: Ce tată și ce talie aveam!
 LULU: Aștia sigur vor să pună mâna și pe partea noastră de casă.
 LOLA: Partea mea. Pe a ta au luat-o de mult.
 LULU: Încetează.
 LOLA: Au început să se pună zi după zi, gram după gram. Fă-le o vizită.
 LULU: În locul ăla împuțit?
 LOLA: Du-te și trage-i-o. Așa vorbiți voi, bărbații? Cu o femeie ieftină, poate o să reușești și tu...
 LULU: Ce dracu' să reușesc?
 LOLA: Te protejezi? Spune-mi că te protejezi. Nu te protejezi?
 LULU: Și acolo, și aici. Nu-mi plac copiii. Ce dracu' să protejez?
 LOLA: Nu contează. Ideea e că te poți procopsi cu lucruri mult mai rele. Ți poți pierde vederea.
 LULU: Țu nu?
 LOLA: Eu nu sunt obsedată.
 LULU: Nici eu.
 LOLA: Nu pierd vremea cu așa ceva.
 LULU: Foarte bine. Ești frigidă.
 LOLA: Probez cu mai multă plăcere o rochie sau mănânc o bucată de unt lucios.
 LULU: Să-ți fie de bine, mereu la fel.
 LOLA: Asta-i situația.
 LULU: Eu te invitaseam să vorbim.
 LOLA: Ceva serios.
 LULU: Zilnic e la fel.
 LOLA: Îmi dai chiloțerii jos, pentru câteva minute, după care, brusc, te răzgândești.
 LULU: Mă bați tu la cap.
 LOLA: Eu la cap, tu nicăieri. Despre ce-o fi vorba?
 LULU: Lucrez mult, sunt mereu pe fugă, stresat. Cineva trebuie să muncească în casa asta.
 LOLA: Duci gunoiul, strângi frunzele, asta ți-e toată munca.
 LULU: Țu veșnic în colțul tău, iar când simt nevoia să vorbim ceva serios... (*Încearcă să o sărute.*) Au trecut doișpe ani. Ne mai căsătorim?

Scena 4

Greta, Rolî, Tinoletî în cealaltă parte a casei.

GRETA lui ROLÎ: Cum v-a mers azi?
 ROLÎ: La fel (*lui Tinoletî*). Spune-i tu.
 TINOLETÎ: Bine... Foarte bine.
 GRETA: V-a văzut careva? (*Tăcere lungă.*) Să înțeleg că v-ați strecurat și de data asta.
 ROLÎ: Ai putea să taci? Sunt obosit.
 GRETA: Cu ce te-ai obosit așa tare?
 ROLÎ: Ești proastă? Am furat toată ziua căcături.
 GRETA: M-ați înnebunit. Vreți să ne sufocăm cu ziarele astea vechi?
 ROLÎ lui TINOLETÎ: Proasta zice „Luăți tot ce prindeți”. (*Cei doi râd.*) Ziare vechi au, ziare vechi luăm.
 GRETA: Proasta zice, dar mai diversificați și voi rahatul.
 TINOLETÎ: Ți-am burdușit frigiderul cu unt...
 ROLÎ: De calitate.
 GRETA: Încetați. Măine e zi de terapie. Purtați-vă normal.
 ROLÎ: Eu mă întind.
 GRETA: Normal. Ce altceva știi tu să faci?
 ROLÎ: Ai înnebunit? Ce să fac la ora asta? Privește și tu pe geam. Se agită careva? Toți dorm.
 GRETA: Dormiți și voi.
 TINOLETÎ: Mulțumim.
 GRETA: Înainte v-ați putea căuta prin ziarele acelea un loc de muncă.
 TINOLETÎ: Sunt vechi.
 GRETA: Vechi, noi, încercați-vă norocul.
 ROLÎ: Ce-i graba asta? Toți așteaptă locuri de muncă mai bune. Așteptăm și noi.

„Sănătatea este un lucru prețios“

Lukács József

SUB TITLUL *Die Gesundheit ist ein köstlich Ding* [Sănătatea este un lucru prețios], Editura Schiller din Sibiu (și Bonn) a publicat un volum interesant: opera medicului brașovean din secolul al XVI-lea Paulus Kyr. Textul atrage atenția datorită faptului că este al treilea tratat de medicină tipărit în Transilvania, fiind totodată prima carte de acest gen scrisă de un medic originar din această provincie istorică.

Editura Schiller a proiectat și a realizat cartea cu pricina în spirit transilvănean: în volum sunt cuprinse atât lucrarea originală în limba latină, tipărită în 1551, publicată în facsimil, cât și traducerea textului în limbile germană (traducător Konrad Goehl), română (traducător Adinel Ciprian Dincă) și maghiară (traducător László András Magyar), punând la dispoziția cititorilor tratatul medicului brașovean în toate limbile vorbite în Transilvania. Volumul este întregit de rezumate în germană, română, maghiară, dar și în limba engleză, respectiv de patru indici pentru termenii de limbă latină: un indice general de cuvinte, un indice cu părțile corpului și denumiri de boli; al treilea cu plantele medicinale și alimentele folosite în vindecare, iar al patrulea indice cu nume de locuri și persoane, respectiv titluri de opere amintite sau citate în text. Volumul este atractiv și datorită ilustrațiilor tematice, preluate din diferite publicații din epocă. Apariția volumului este rezultatul colaborării unor specialiști în istoria medicinei și a unor latiniști proveniți din Germania, România și Ungaria.

Paulus Kyr, a cărui operă este republicată în acest volum, s-a născut în jurul anului 1510. Din anul 1533 a urmat studii universitare la Viena și la Padova, a obținut titlul de doctor în medicină în anul 1534, la Universitatea din Ferrara. Reîntors pe meleagurile natale, Paulus Kyr a fost medic și farmacist la Brașov. Era un medic respectat și în afara orașului său, fiind chemat deseori și la curtea princiară transilvăneană, el tratând personalități importante ale vremii, cum ar fi regele Ioan Zápolya, regina Izabella, principii Ioan Sigismund și Sigismund Báthory. S-au păstrat informații potrivit cărora a fost chemat în ajutor și în Țara Românească și în Moldova. Bătrânul medic a murit în anul 1588, aflându-se în călătorie spre reședința suferindului guvernator al Transilvaniei, Ioan Ghiczy.

Opera originală a medicului Paulus Kyr a apărut sub titlul *Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum. Item, alimentorum vires breviter et ordine alphabetico positae* [Învățătură privind sănătatea, întocmită după modelul aforismelor. De asemenea, pe scurt despre proprietățile alimentelor, tratate în ordine alfabetică].

Conform principiilor de bază ale medicinei medievale, funcționarea organismului era considerată a fi depinzând de două serii de factori: cei care puteau fi asociați direct organismului, cum ar fi constituția corpului, organele interne, lichidele care circulă în organism, dar și deprinderile individului și capacitatea sa intelectuală, toate fiind considerate realități obiective care nu puteau fi schimbate, unde medicul nu avea posibilitate de intervenție. A doua serie de factori erau considerați cei independenți de organism, dar care influențau funcționarea acestuia: aerul; mâncarea și băutura; mișcarea și repausul; insomnia și starea de veghe; golierea și umplerea organismului și, în final, stările sufletești, toate acestea fiind domeniile unde medicul putea să intervină în vederea tratării pacientului. Medicul brașovean formula concis aceste principii:

sunt unii care se îmbolnăvesc nu din cauza stării propriului corp, ci datorită modului lor de viață defectuos, deoarece fie își duc viața în trândăvie, fie au vreo îndeletnicire nocivă, fie greșesc în felul de a dormi, fie se dedau jocurilor dragostei în exces, fie se amărăsc cu o boală sufletească sau cu probleme inutile. Din această cauză mulți cad pradă diferitelor boli grave, de care apoi nu mai scapă toată viața. (p. 201-202)

Prima parte a tratatului medicului Paulus Kyr este concentrată pe factorii independenți care acționează asupra organismului, apoi, în continuare, tratatul cuprinde un ghid privitor la alimentație, cu enumerarea pe scurt a caracteristicilor alimentelor. Această parte a tratatului este deosebit de interesantă pentru cercetătorii alimentației secolelor trecute. Paulus Kyr a trăit într-o epocă în care alimente de bază din zilele noastre, cum ar fi cartofii, roșiile, ardeii, vinete-

le, sfecla-de-zahăr, cacaoa, cafeaua, floarea-soarelui, erau necunoscute, în schimb erau consumate, de exemplu, ghinde, mămăligă de orz, mei fiert în lapte, vin de miere. Listele de alimente ale medicului brașovean reprezintă indicii interesante ale alimentației epocii respective.

Paulus Kyr și-a redactat tratatul cu gândul să fie manual pentru elevii gimnaziului luteran de la Brașov. El a formulat o serie de idei și sfaturi pentru menținerea sănătății, mai exact măsuri profilactice de ordin alimentar și indicații igienico-sanitare. Cartea a fost scrisă cu intenția să fie îndrumător pentru un mod de viață sănătos și pentru adoptarea unei alimentații raționale.

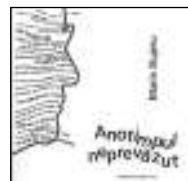
Volumul, pe lângă tratatul lui Paulus Kyr, conține și studii în limba germană ale unor specialiști din zilele noastre: medicul Robert Öffner, editorul cărții, publică un studiu introductiv despre orașul Brașov, pentru a arăta mediul din care provenea și în care activa Paulus Kyr. Amintește despre activitatea celorlalți medici brașoveni din secolul al XVI-lea, Valentin Krauss/Crusius, Johannes Saltzmann și Sebastian Pausche, descrie studiile de medicină și de botanică ale lui Kyr și menționează câteva personalități cu care acesta a avut contact în timpul studiilor universitare. Filologul și specialistul în istoria medicinei László András Magyar a publicat un studiu despre esența învățăturilor dieteticii tradiționale și a patologiei umorale, idei care au reprezentat fundamentul medicinei încă din Antichitate și până în secolul al XVI-lea, stabilind locul ocupat de opera medicului Paulus Kyr în cadrul literaturii medical-istorice din epocă. Al treilea studiu care însoțește lucrarea lui Paulus Kyr aparține medicului Péter Szabolcs, care a analizat afirmațiile de ordin alimentar și dietetic din cartea medicului din secolul al XVI-lea și le-a comentat din perspectiva medicinei contemporane.

Volumul întregeste bibliografia referitoare la Transilvania premodernă cu un text cu valoare de sursă documentară, destinat în primul rând cercetătorilor istoriei medicinei și istoriei culturii, dar poate să fie o lectură interesantă și pentru cei care gustă savoarea textelor vechi și sunt preocupați de viața celor din secolele trecute.

Așteptare și anotimp

Amalia Lumei

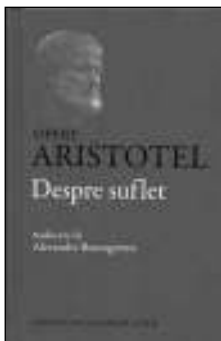
CA UN ALT FEL de ghid curistic se înfățișează privitorul noul volum de poezie al poetului Marin Slujeru, *Anotimpul neprevăzut* (Sighetu Marmăției: Valea Verde, 2013). Este o monografiere frugală a cotidianului unui colț

Cărți primite la redacție

• Riri Sylvia Manor, *Încă*, București: Tracus Arte, 2013.

• Aristotel, *Opere: Despre suflet*, traducere și comentarii de Alexander Baumgarten, ed. a 2-a, revăzută București: Univers Enciclopedic Gold, 2013.

• Adrian Alui Gheorghe, *Omul giruetă*, București: Tracus Arte, 2013.

• Pavel Șușară, *Sissi*, București: Tracus Arte, 2013.

de lume, a unui spațiu nu atât geografic, în pofida reperelor sale clare pe harta Nordului românesc, cât intim, subiectiv. Debordând de scene familiare prezentate într-o cheie poetică proaspătă, el pare punerea pe versuri a fragmentelor de trăire cotidiană într-un loc unde nu s-a întâmplat nimic, petrecându-se totuși multe. S-ar zice că Marin Slujeru face istoria – ordonată nu cronologic, ci după intensități personalizate de o experiență a sa – a unei existențe ordonate de lumină și epurate de angoase exterioare, prinzând în chenare frugale un autoportret pe fundal sighetean.

Autorul invită la o plimbare poetică prin orașul colorat de personaje umane. Incursiunea începută astfel are traseul bogat, parcurgând locuri publice, dar și spații particulare, importante într-o arhetipologie a vieții private. În centru, Corso aduc în atenție o poezie citadină, unde locurile evocate sunt rezultatul unei selecții prilejuite de o memorie afectivă. Timpul regăsit este astfel nu doar o metaforă a nostalgiei poetice, ci și un mod de a ierarhiza toposuri într-o geografie sentimentală sui-generis. O umanitate proaspătă le populează cu promptitudine, împreună cu micile ei ritualuri, fie că e vorba despre băieți („aceleași biciclete bibilite rezemate de vitrină,/ de câte ori apare o nouă cafea/ sunt băieții eterni de la marginea orașului” – În centru), fie de fete („ce dumnezeițe, ce școli de manechine/ cine a zis că orașul e mort/ se poate trăi mult și bine la Sighet/ întâlnești bătrâni noi peste tot” – Corso). Din asemenea crâmpie ambiționează să se iște o monografie lirică a orașului natal al poetului, mica metropolă un pic desuetă, dar vitală, a Maramureșului istoric. Aici eul liric simte curgerea timpului („mergeam la pas prin luna lui Mai./să scriu cum îmbătrânesc” – Cumulus pe Corso).

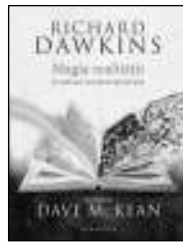
Într-un fragment de artă poetică, Marin Slujeru scrie: „merg mai greu primăvara/ la fiecare pas notez scîpîri, lumini/ să mă bucur de ele pe larg, cândva”. Caracterul solar și vital al acestei poezii se deslușește aici, la fel ca și programul înmagazinării în vers, pentru altă dată, a bogăției cromatice care este și o încărcătură de trăire densă.

Un aer familiar, un talent de-a poetiza banalul, de a adăuga prospețime și mereu o altă viziune aceluiași loc par să fie mărcile poeziei lui Marin Slujeru, dându-i acesteia calitățile și specificul minimalist. În fond, el se dovedește un caligraf, preferând crochiul marilor și vastelor compoziții de anvergură, lucrând într-un spirit oriental, mai degrabă asupra fugarului, efemerului, producând instantanee. Recursul la localisme, convocat să aducă un plus de parfum, nu favorizează însă mereu poezia lui, altminteri decantată și atență la dialectica plinului și golului. Anotimpul neprevăzut, nu altul decât sezonul poeziei, merită însă frecventat.

Evadarea din realitate

Mirel Anghel

APĂRUTĂ ÎN 2012 în traducerea lui Vlad Zografi, cartea lui Richard Dawkins, *Magia realității: De unde știm care este de fapt adevărul* (București: Editura Humanitas, 2012), vine la doar un an distanță de varianta în limba engleză.

Cartea poate fi privită ca un ritual de inițiere pe tărâmul fascinant al științei, acolo unde nu există întâmplare sau supranatural, așa cum tindem să credem în legătură cu fenomenele de zi cu zi cărora le suntem martori. În știință există o magie aparte, ne spune autorul, o armonie a lumii ei infinite, de ale cărei secrete suntem încă prea departe pentru a le desluși în întregime. Richard Dawkins răspunde în paginile acestei cărți atât la întrebările puse, cât și la cele pe care nimeni nu ar îndrăzni să le adreseze cuiva, căci ar părea nedumeririle unor copii: de ce este mai cald vara decât iarna, de ce ne bronzăm mai mult în zilele toride, cum s-au format planetele și sistemul solar, există sau nu omuleții verzi din altă galaxie, ce sunt stelele etc.

Cartea este structurată în 12 capitole, toate marcate de enigma întrebărilor care ne macină gândurile: *Ce este realitatea? Ce este magia?, Cine a fost primul om?, De ce există atâtea feluri de animale?, Din ce sunt alcătuite lucrurile?, De ce avem noapte și zi, iarnă și vară?, Ce este Soarele?, Ce este curcubeul?, Când și cum a început totul?, Suntem oare singuri?, Ce sunt cutremurele?, De ce se întâmplă nenorociri?, Ce este un miracol?*. Aceste capitole corespund călătoriei imaginare pe care o facem pornind de jos, de la atomi și minunea vieții pe Terra și ajungând cu imaginația acolo unde nimeni nu a ajuns vreodată, pe exoplanete, posibilele lumi locuibile din univers. Soarelui îi este atribuit rolul principal, un astru privit din perspective diferite de civilizații de pe toate continentele, în unele fiind considerat chiar Dumnezeu, datorită importanței coepușoare pe care el o are pentru Pământ. Fie că au fost triburi africane mărunte sau mari civilizații precum cea aztecă, Soarele era venerat mai mult decât orice, iar în numele lui se făceau chiar sacrificii umane.

Planeta și universul sunt înconjurate de o magie pe care o putem explica tot mai mult pe măsură ce tehnologia avansează, iar descoperirile făcute de oameni țin pasul cu ea. Ceea ce există dar nu ajunge la simțurile noastre poate fi perceput prin deducție, cu ajutorul imaginației, sprijinită de știință, căci altfel nu avem acces la cunoașterea unei mari părți a lumii, chiar și a celei aflate dincolo de noi:

Realitatea este tot ce există. Pare evident, nu-i așa? De fapt, nu e. Apar tot felul de probleme. Ce ne facem cu dinozaurii, care au

existat odinioară, însă acum nu mai există? Dar cu stelele, care se află atât de departe, încât, atunci când lumina lor sosește la noi, ar putea fi deja stinsă? [...] de unde știm că lucrurile există, chiar și în prezent? Ce se întâmplă atunci cu o galaxie atât de îndepărtată încât n-o putem vedea cu ochiul liber? Dar cu o bacterie atât de mică încât n-o putem vedea decât cu un microscop puternic? [...] Putem, desigur, să ne sporim simțurile folosind instrumente speciale: telescoape pentru galaxie, microscop pentru bacterie.

Dimensiunile cărții sunt sporite de ilustrațiile lui Dave McKean, redată întocmai și în varianta în limba română. Pe alocuri, reprezentarea artistică a lumilor îndepărtate este înlocuită cu fotografii surprinse de misiunile NASA care cutreieră universul.

Există întrebări care au răspunsuri, însă în fața unor mistere ale naturii suntem nevoiți să rămânem doar cu fascinația contemplării lor. Putem explica în termeni științifici modul în care ia naștere un curcubeu, acest fenomen spectaculos nefiind chiar un șarpe care iese din pământ pentru a bea apa din ploaie, așa cum credeau civilizațiile din Africa, America și Asia. Doar în cultura unor popoare străvechi oamenii puteau atinge un curcubeu, căci lumea modernă oferă posibilitatea observării lui. Richard Dawkins abordează chiar și celebra dilemă a existenței extraterestrilor și a răpirilor de oameni de către humanoizii mici și verzi care ar călători intergalactic. El abordează cu umor o astfel de problemă, ținând să menționeze faptul că o mare contribuție la imaginația extraterestră a oamenilor care spun că ar fi fost răpiți de aceste ființe a fost alimentată de fenomenul media și în special de serialul *Star Trek*. Granița dintre realitate și ficțiune a fost depășită de mult timp de cei care cred cu tărie în existența unor entități inteligente care ne-ar urmări și răpi pentru a ne studia. Dincolo de legendele țesute în jurul răpirilor de sorginte extraterestră, acest adevărat fenomen căruia i-au căzut pradă mulți oameni are o explicație simplă. Cei care pretind că au fost protagoniștii unui astfel de eveniment au avut de fapt de-a face cu o paralizie în timpul somnului. Acest capitol (*Suntem oare singuri?*) este unul aparte deoarece, așa cum chiar autorul arată, în el este subliniat ceea ce nu cunoaștem, și nu ceea ce cunoaștem, așa cum se întâmplă în celelalte capitole.

Richard Dawkins vrea să arate că nu trebuie să fim mulțumiți cu o imagine falsă a realității și să folosim tot ce ne oferă știința pentru a lăsa imaginația să plămuiască lumi noi, dincolo de limitele pe care singuri ni le impunem. O astfel de lucrare se adresează simțului comun al curiozității fiecăruia, fiind o evadare bine-venită din stresul cotidian, o călătorie îndelungată înapoi în timp și în adâncimea universului, în căutarea răspunsurilor banale pe care nu le știm.

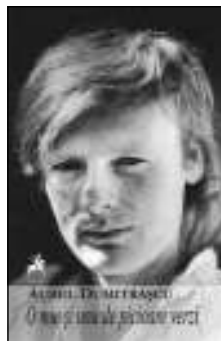
Cărți primite la redacție

• Nichita Stănescu, *11 elegii*, București: Tracus Arte, 2013.

• Alexandru Mușina, *Lucrurile pe care le-am văzut (1979-1986)*, București: Tracus Arte, 2013.

• Aurel Dumitrașcu, *O mie și unu de picioare verzi*, București: Tracus Arte, 2013.

• Ovidiu Pecican, *Octavian Bour, Migrene*, Cluj-Napoca: Mega, 2013.

Poeme

de DIANA RUSU

Bégaiement poétique bâlbâit poetic

Am blestemul ăsta de când mă știu venită printre lume, peste mine
ce monde choisi d'un dieu
fără să mă cred pe cuvânt nici măcar atunci când plâng în hohote
sau când bâlbâi „dédivinisation“
în genunchi nu m-am rugat de când aveam trei ani și nici acum
n-aș face-o decât

cu sfârcurile întărite
un peu de mal rend le bien sensible
eu nu mai am nimic în plus față de tine
de la couverture noire à la couverture blanche
doar
și oricum nu-mi iese nimic din glas
le monde de la vie
mucegăiește
c'est ça
în schimb tu ai habar de
comment s'en sortir sans sortir
eu înghit gogoși despre mine pe care tot eu mi le coc
le poème continu
nenorocit să fie azi și-n vecii vecilor
amin

Subtitrare

El își descheia vesta ca să poată
gândi mai bine
traducătoarea izbuti să spună
în timp ce deasupra capului
îi zburau luminițe
în formă de ciori cu aripi negre și cioc albastru
iar el gândea
altfel spus
un șantier în lucru
pe macara luminițele
Luminițele organizau conferințe
conduse de Luminița
cioara cu ciocul cel mai albastru
din lume
cioara purta ochelari subacvatici
și fuma o pipă mai lungă
decât macaraua
atunci el își descheia vesta
ca să-i intre fumul în suflet
și gândea Luminițe

de mon essence imaginaire

ne grăbim, spunea
cu o mână pe volan
cu o mână pe coapsa mea stângă
dar mi-a fost atât de teamă că
n-am să știu să zic
dă-ne-o nouă astăzi
la rugăciunea împărțită
se țineau de mâini șoptindu-și
pulsul.
ce înseamnă puls,
copii?

Pronume posesiv și posedant

Eu sunt fata cu sandale
galbene
eu sunt rezerva
de stilou
a nu știu cui și-a tuturor
îmi zâmbesc ipocrit și-mi scot acele de gămălie
blocuri de recepție
chitanțiere
avize de transport mărfuri
cărți de muncă
și anexe unu
unul câte unul până când
mă trezesc urlând în fața lor
împroșcându-mi pieptul cu saliva lor incoloră
mai plină de satisfacție decât
a mea
a mea, de fapt, nu există în vocabularul lor
pronume posesiv și posedant

La confiture verte

Lipsit de forța gravitației
dimineța nu pot
să-mi beau cafeaua
mă ridic au plafond
mă trezesc uneori cu ochii
în bec
iar din tabloul agățat
pe perete
dispar personajele celebre
coboară cu picioarele
cele mai lungi
sur la terre
Apoi îmi imaginam
că o sărut
în tip ce-i zvâcnesc
silabele din gură
consoanele
le T
le Q
și mai ales
răritul adorabil
je voudRais l'embRasser
temps mort
ou éternel présent?
dar spațiul e un monstru
la confiture verte
ea e hașișul pe care nu l-am fumat niciodată

senbazuru de la 4 dimineța

Liniștea de după
kyoto
ploaia de toamnă
dar înotăm tot timpul
în frunze *momiji* ne scufundăm
cu tot cu preludiu ludiu postludiu
și cât de bizare ne sunt
orgasmele
chiar ele ne privesc de la fereastră
orgasme bovariene (flaubert și kama sutra
nu-i așa?)

Poeme

de MARIAN DUMITRAȘCU

atac de panică

respiră.

aerul te cunoaște
din copilărie

evadare

orașul
de departe
s-a stins

dincolo
de sigurul pas
și dincolo
de următorul tic
al secundeii

s-au liniștit și păsările
cu zborul
într-un sol minor

cu prunii pe limbă
vântul se-amețește ușor

ne ținem de mâini
ca să vedem
unde punem piciorul

suntem plini de-ntuneric
și de lumini
cu greu reținute

nu ne trebuiesc stele

nici viitorul

kitschy

și-a răsucit
un instalator de cuvinte

l-a aprins
între degetele îngălbenite
de-atâtea cerneluri
l-a tras în piept
și l-a tușit

vitrării sparte

această ramură de rând
bătând
dincolo de-a douăzeci de ore
a unșpea
rupându-mi-se sub picioare
la cules lumini din stele moarte
cum eram

dă-ți jos
ceasul lui dalí
domnule darwin

cosmonauții
s-au scurs de pe munte

și-acum li se mai citesc umbrele
în peștera muierii
la adunările bătrânilor
mai pescuiesc și-acum la copcă
în lanurile de porumb

să-nvârtim mămăliga
sar toți acești alchimiști
dintr-un vechi secol
(poate douăzeci)

este ora zece

se ia aprinderea

este ora nouă
omul vânat a venit

a ridicat casă
a întemeiat familie
a avut copii

sânge de jucărie

mai potcoviți mai mai septembrie
mai galben

cad fluturi

braconieri
cu aripi pe mâini

această ramură deșir
facturii noastre la lumină
din galben
dezagalben pe galben
tot o toamnă
și tot o îngerime
căzându-le icoane îngerii
căzându-le neoanele piramidele îngerii
beciurile vaticanului semnalul îngerii
penele de scris îngerii furnici roșii
în zodia peștilor să nu ucizi iar în al șaselea rând
să nu ucizi

această ramură de niro descartes brazil nu
mai am loc. grădini suspendate
dylan burroughs armstrong cineva
n-a mai trecut pe-aici
stă mărturie
pe jumătatea întunecată
și-nc-o lună treacă björk
cea nordică
și plină de har nu
mai am loc. supermarket superman lois lane nu
mai am loc. amos amis amin
eclipsă de pagină

demo

unde grăbește viața mea
pe bancheta din spate
condusă de-un șofer amator

Revista APOSTROF se poate cumpăra în următoarele puncte de difuzare:

Librăriile HUMANITAS

- BUCUREȘTI, Librăria Humanitas Kretzulescu, Calea Victoriei, nr. 45.
- CLUJ-NAPOCA, Librăria Humanitas, str. Universității, nr. 4.
- IAȘI, Librăria Humanitas 1, Piața Unirii, nr. 6.
- ORADEA, Librăria Humanitas „Mircea Eliade”, bd. Republicii, nr. 5.
- SIBIU, Librăria Humanitas, str. Nicolae Bălcescu, nr. 16.
- TIMIȘOARA, Librăria Humanitas „Emil Cioran”, str. Florimund Mercy, nr. 1.

Rețeaua STANDARD PRESS DISTRIBUTION din Cluj

- str. Regele Ferdinand (lângă magazinul Central).
- Calea Moșilor (vizavi de Primărie).
- Piața Unirii, nr. 17 (lângă Diesel).

- Piața Unirii, nr. 1 (lângă Continental).
- str. Napoca, nr. 19.
- Piața Grigorescu (lângă magazinul Profi).
- Piața Mărăști (stația de autobuz).
- str. Fabricii, nr. 1.
- str. Memorandumului, nr. 12.
- str. Plopilor (lângă Hotelul „Babeș-Bolyai”).
- str. Republicii, nr. 109 (Sigma Shopping Center).

Librăria de Artă GAUDEAMUS

Cluj-Napoca, str. Iuliu Maniu, nr. 3.

Librăria MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE
SC Orfeu Ed SRL, București, bd. Dacia, nr. 12.

Către cititorii revistei *Apostrof*

Vă puteți abona la revista *Apostrof* direct la redacție. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin:

1. mandat poștal, pe adresa:
Torockay-Lukács Iosif
Fundăția Culturală Apostrof
Cluj-Napoca, CP 1095, OP 1 Cluj, cod poștal 400750.

2. virament bancar, pe adresa:
Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907
Cont bancar: RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
Deschis la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj.

Prețul abonamentului, pentru persoane fizice și biblioteci din România, este de:

- 15 lei pentru 3 luni,
- 30 lei pentru 6 luni,
- 60 lei pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere.

Prețul abonamentului pentru cititorii din străinătate este de:

- 12 euro sau 15 USD pentru 3 luni,
- 24 euro sau 30 USD pentru 6 luni,
- 48 euro sau 60 USD pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere par avion.

Datele necesare pentru viramentul acestui abonament:

Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907
Conturi bancare:
RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
RO73BRDE130SV06534401300 (euro)
RO58BRDE130SV06674381300 (USD),
deschise la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj, bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83,
SWIFT: BRDEROBU

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF

Premii revistei *Luceafărul de dimineață* 2

Premii Media pentru scriitori 2

• IN MEMORIAM

Alexandru Mușina, Ion Acsan 2

• EDITORIAL

Urîte vremuri Marta Petreu 3

• PUNCTE DE REPER

Puncte de criză în literatura comparată Mihaela Ursa 4

• POEME

Casa Daniel Moșoiu 5

Fundătura genetică; Iacob; Viitoare răni, urâte cicatrici, amânate amărăciuni Lucian Scurtu 8

Toate cele de pe uscat Cătălin Pavel 18

Bégaiement poétique bălbăit poetic; Subtitrare; de mon essence imaginaire; Pronume posesiv și posedant; La confiture verte; senbazuru de la 4 dimineața Diana Rusu 28

atac de panică; evadare; kitschy; vitralii sparte; demo Marian Dumitrașcu 29

• CRONICA LITERARĂ

Oana Boc și cuvintele iubirii Irina Petraș 6

• VERTICAL

Serviciu critic Ovidiu Pecican 7

• SUB LUPA MEMORIEI

Cu cerneală roșie ca sângele: Hannah Arendt, Danilo Kiș și Răul radical Vladimir Tismăneanu 9

• REVISTA REVISTELOR

(S. B.) 10

• CU OCHIUL LIBER

De ce scrie Lucian Boia altfel Cristian Vasile 10

Fantasma istoriei literare Iulian Boldea 11

Istoria estetică & politică a optzecismului George Neagoe 12

„Sănătatea este un lucru prețios” Lukács József 26

Așteptare și anotimp Amalia Lumei 26

Evadarea din realitate Mirel Anghel 27

• DOSAR: SEXTIL PUȘCARIU

Sextil Pușcariu, corespondent al lui Nichifor Crainic, A.C. Cuza, Aron Cotruș, Miron Cristea Nicolae Mocanu 13

• INTERPRETĂRI CRITICE

„Teoremele poetice” ale lui Basarab Nicolescu Ion Pop 19

• AFORISME

Céline și baba Ciprian Vâlcan 20

• ARHIVA „A”

Alte inedite Ștefan Aug. Doinaș Mircea Popa 21

• CONVERSAȚII CU...

Andrei Zanca *Apostrof* 22

• TEATRU

Ospiciul local Flavius Lucăcel 24

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

- **Mihail Sebastian, Dilemele identității**
ediție îngrijită de LEON VOLOVICI, 2009, 300 p. 25 lei
- **IRINA PETRAȘ, Teoria literaturii:**
Dicționar-antologie, 2002, 288 p. 20 lei
- **ȘTEFAN BORBÉLY, Proza fantastică a lui Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Friedrich Nietzsche, Antichristul**
traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei
- **Scriitorul și trupul său**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 15 lei
- **JOSEPH RATZINGER, Europa în criza culturilor**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2008, 92 p. 15 lei
- **Cele 10 porunci**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 15 lei
- **NICOLAE BĂRNA, Dumitru Țepeneag**, 2007, 304 p. 7 lei
- **Colecția „Filosofie modernă“**
- **Colecția „Filosofie extrem-contemporană“**
- **Colecția „Filosofie medievală“**
- **Sf. ANSELM DIN CANTERBURY, Monologion despre esența divinității**
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 15 lei
- **Colecția „Filosofia religiei“**
- **HENRY CORBIN, Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- **Colecția „Filosofie românească“**
- **VASILE MUSCĂ, Spusul și de nespusul**, 2003, 146 p. 10 lei
- **D. D. ROȘCA, Introducere la „Viața lui Isus“. Mitul utilului**
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 15 lei
- **BUCUR ȚINCU, Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU, 2000, 132 p. 15 lei
- **LAURA PAMFIL, Noica necunoscut**, 2007, 288 p. 20 lei
- **Colecția „Ianus“**
- **OVIDIU PECICAN, Trasee culturale Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- **CĂLIN TEUȚIȘAN, Textul în oglindă: Reflexii ale imaginarului eminescian**, 2003, 162 p. 15 lei
- **PETRU POANTĂ, Efectul „Echinox“ sau despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- **DORLI BLAGA, Tatăl meu, Lucian Blaga**, 2004, 380 p. 20 lei
- **GEORGE BANU, Uitarea**, 2003, 80 p. 15 lei
- **NORMAN MANEA, Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 15 lei
- **NORMAN MANEA, Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 15 lei
- **PHILIP ROTH, Animal pe moarte**
roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 15 lei
- **SANDA CORDOȘ, Literatura între revoluție și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- **LEV TOLSTOI, Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC, 2003, 96 p. 15 lei
- **GEORGETA HORODINĂ, Duminică seara**, 2006, 231 p. 20 lei
- **ALEXANDRU VONA, Să mai fiu o dată îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- **ȘTEFAN BORBÉLY, Despre Thomas Mann și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- **MARTA PETREU, Conversații cu...**, vol. II, 2006, 132 p. 20 lei
- **RUXANDRA CĂSĂREANU, MARTA PETREU, CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU, OVIDIU PECICAN, ION VARTIC, Sadovaia 302 bis**, 2006, 204 p. 20 lei
- **EUGEN PAVEL, Între filologie și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- **Colecția „Scrinul negru“**
- **ZAHARIA BOILĂ, Amintiri și considerații asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- **ZAHARIA BOILĂ, Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil“**, ediție îngrijită de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 15 lei
- **I. D. SÎRBU, Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 15 lei
- **LUDOVICA REBREANU, Adio pînă la a doua Venire. Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note de LIVIU MALIȚA, 1998, 288 p. 15 lei
- **ARTHUR DAN, Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru). Aforisme**, prefețe de I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 15 lei
- **DUMITRU ȚEPENEAG, Destin cu poești. Șotroane**
(în colaborare cu Editura Dacia), 2001, 144 p. 10 lei
- **ALEXANDRU VONA, Esmeralda**, fișă de dicționar de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU, 2003, 112 p. 10 lei
- **KONSTANTINOS ARVANITIS, Jurnal (1893-1899)**, traducere din neogreacă de CLAUDIU TURCITU, cuvînt-înainte de MARTA PETREU, epilog de NICOLAE MĂRGINEANU (în colaborare cu Editura Polirom), 2009, 83 p. + ilustrații 15 lei
- **Colecția „Istoria filosofiei“**
- **CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU, F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa**, 2003, 128 p. 10 lei
- **Colecția „Poeme“**
- **TRISTAN JANCO, Memoriile Șoahului**, 2006, 84 p. 15 lei
- **Cărți în coeditare cu Ed. Polirom (le puteți comanda la www.polirom.ro):**
- **ION VARTIC, Bulgakov și secretul lui Koroviev: Interpretare figurală la Maestrul și Margareta**, ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- **MATEI CĂLINESCU, Mateiu I. Caragiale: recitiri**, ed. a II-a, 2007, 168 p. 19,95 lei
- **ION VIANU, Blestem și Binecuvântare**, 2007, 182 p. 19,95 lei
- **ION VIANU, Investigații mateine**, 2008, 112 p. 19,50 lei
- **MARTA PETREU, Despre bolile filosofilor. Cioran**, 2008, 128 p. 19,90 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
AMALIA LUMEI
IRINA PETRAȘ
Tehnoredactare:
CZÉGEY ERIKA

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

ANA POP
(contabilitate)

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Culturală Apostrof

PROIECT SPRIJINIT DE:

MINISTERUL
CULTURII

PRIMĂRIA ȘI
CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22,
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro
www.revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:
Revista Apostrof, cp 1095, op 1,
Cluj-Napoca, 400750

Manuscrisele primite la redacție
nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la
OSIM cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a
Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editorilor
Literare (ARIEL), asociație cu
statut juridic, recunoscută
de Ministerul Culturii.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Puteți comanda orice carte la adresa: 400079, Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro